

KATJA PAVLIČ
ŠKERJANC
SEPTUAGENARIA

Silvester Kopriva

ŠKRJANČEK POJE — ALAUDA CANTAT PARVULA

(Rhythmic)

Alauda cantum tremulo
Ex suo fundit gutture
Gaudetque die nitido
Et laudat diem carmine,
Salutat collem viridem
Nec non planitiem.

Quacumque ibam, ubivis
Morabar, nondum nobilem
Tam vultus pulchri, gracilis
Videbam talem virginem,
Clementi perquam animo,
Tam corde placido.

Et ubicumque adsumus
Et nos venimus obvii,
Nos mititer aspicimus
Et utriusque oculi,
Quod facit haec amoris vis,
Sunt pleni lacrimis.

David Movrin

PARRHESIA

A

Causa fuit pater his, pravi nekje Horacij, vzrok tem rečem je bil oče. Zastrigel je z ušesi, ko sem v petem razredu prinesel okrožnico o popoldanskem latinskem krožku na eni od moščanskih osnovnih šol, začel je pripovedovati o svojem učitelju Janezu Fašaleku, prevajalcu Cezarja, Ksenofonta, Tukidida in Polibija, in ko sva se s sošolcem vpisala, naju je po potrebi peljal tja v naši beli katri. Ko se je tisti krožek sesul, smo s pomočjo drugega sošolca našli novega kar na Teološki fakulteti, dosti kasneje sem od Mirana Špeliča izvedel, da sta ga zagnala in celo finančno podpirala Erika Mihevc Gabrovec in Justin Stanovnik. Kot predpripravo na klasično gimnazijo, ki je v prihajajoči odjugi konec osemdesetih spet postajala možnost.

Naučil sem se veliko, ampak brez posebne strasti. Na koncu osmega razreda sem vedel dvoje, da bom šel na Poljane in da bom izbral smer s španščino. Oče je presodil, da se z najstnikom nima smisla pričkat, ni me silil na svoj Bežigrad, vendar se mu je zdelo latinščine škoda. Naložil me je v katro, šla sva na šolo, bil sem že sprejet, izbrati je bilo treba le še smer, to je bilo poleti 1991, spomnim se oboroženih teritorialcev za vrečami s peskom na Poljanski cesti na križišču s Kopitarjevo. Ne vem, kako je zvedel za latinistko na Poljanah, žal ga že nekaj let ne morem več vprašati – nje pa tale hip tudi ne, finta tega bloka je v presenečenju – padla sva v njen kabinet, takoj si je vzela čas in začela sva diskutirati. O vsem možnem. O meni, o moji dotedanji izkušnji, pa o šoli in zlasti o tem, kako bo gimnazijska latinščina nekaj čisto drugega od krožka, kako mi bo odpirala vrata pri študiju medicine, jezikov in sploh vsega. Spomnim se kakšne od tistih misli, recimo odločne trditve, da je v tukajšnjem prostoru študij zgodovine tja do 18. stoletja brez latinščine »nemogoč in šarlatanski«, ampak zdi se mi, da me ni toliko pregovorila argumentacija kot oseba, iz katere je bruhala, take učiteljice do takrat še nisem videl. Fokusirana in razgledana darkerka z žvečilko, ko se je razgovorila, je bila latinščina zgolj samoumevno ozadje za vratolomno interdisciplinarno lekcijo iz evropske književnosti in kulture. Všeč mi je bil njen čudno odrezavi, vendar benevolentni humor, njeni nenehni zasuki v avtoironijo. Španščina se mi je na lepem zazdela manj zanimiva opcija.

Čez leta mi je povedala, da jo je tisti prizor spomnil nase. Tudi njeni mami Mileni Pavlič – slavistki in rusistki, ki je med vojno kot sedemnajstletnica z uršulinske gimnazije pristala v nemškem taborišču, po vojni pa je imela težave še z domačimi oblastmi, ker se je nekje

nespametno opredelila za »individualistko« – se je leta 1963 zazdelo, da bi njeni nezakonski hčerki, ki jo je vzgajala kot samohranilka, koristil razred z nekaj več ambicije, okolje, kjer bi se lahko bolje razvijala. Zato je desetletnica v petem razredu zamenjala šolo, namesto v Zeleno jamo je začela edina s svoje šole in sprva nekoliko nejevoljno hoditi na Prežihovega Voranca, v pohabljeni ostanek nekdanje nižje klasične gimnazije. Izkušnja je bila drugačna od moje, latinščine jo je učila stroga Olga Gnjezda, menda so otroci bolj trepetali samo še pred matematiko. Pouk je bil usmerjen striktno v slovnico, redke literarne citate v učbeniku Južniča in Koprive, torej modre misli na koncu vsake lekcije, je učiteljica vsakič kar preskočila.

Najstnice to ni odvrnilo, zahtevni pouk ji je vtil dovolj samozavesti, da se je leta 1967 vpisala na takrat najboljšo gimnazijo v državi, na Šubičevo, kjer je osem let prej ob ukinitvi pristala nekdanja višja klasična s svojimi suverenimi profesorji; tudi ravnatelj je bil še vedno klasični filolog, Danilo Golob, takrat je imel že triletnega vnučka Gorazda Kocijančiča, kasnejšega prevajalca Platona. Njen razrednik Silvo Kopriva, slovniciar in neolatinski pesnik, jo je imel tako rad, da jo je na ekskurzijah, ko je bil posebej dobre volje, šegavo prepričeval, naj prizna, da sta v sorodu, tudi njegovi mami je bilo ime Milena Pavlič. V karakteristiko – konec šestdesetih so morali razredniki o dijakih še vedno poročati v karakteristikah – ji je napisal: »Inteligentna in marljiva, a misli s svojo glavo.« S protivnim veznikom, ni bilo mišljeno pohvalno. Težko si predstavljam, zakaj taka formulacija, karakteristike niso bile namenjene ne staršem ne dijakom, morda jo je skušal s pojasnilom zaščititi pred kom od kolegov, ki te lastnosti ni nujno cenil?

Po maturi leta 1971 je za študij izbrala Filozofsko fakulteto, angleščino, kamor se je takrat, v obdobju odprtega vpisa, v prvi letnik nagnetlo kar 320 študentov, in primerjalno jezikoslovje, kjer je bila slika zelo drugačna. Kmalu je sprevidela, da si je pod zadnjim predstavljala nekaj drugega (informativnih dni kajpak še ni bilo), in se še istega leta prepisala na latinščino. Milan Grošelj je bil takrat še dejaven, vendar že v pokoju, predavala je mlada trojica njegovih študentov, ki je zaznamovala naslednja desetletja, Erika Mihevc Gabrovec, Kajetan Gantar in Primož Simoniti. Mlada jezikoslovka je diplomirala z literarno temo, iz avtorja, o katerem je tudi v kasnejših letih v razredu govorila z največjim zanosom, naslov njene naloge je bil »Eros in etos v Ovidijevi pesnitvi *Ars amatoria*«. V *Umetnosti ljubezni*, ki jo raziskovalci velikokrat razumejo kot mladostno provokacijo, je triindvajsetletnica iskala drugačno globino. V uvodu je napisala:

Pesnitvi cenzorji že v antiki niso bili naklonjeni, saj je cesarju Avgustu in njegovi reformatorski politiki prenevarno zaudarjala po subverzivni etiki. Delo je tudi skozi vsa kasnejša obdobja ohranilo in prineslo s seboj v današnji čas močan vonj nečesa šokantnega in škandaloznega, mamljivo aromo izprijene amoralnosti ali pa neprijeten zadah po lascivnem senzualizmu, odvisno pač od tega, kakšen odnos je do dela zavzela oficialna cenzura oziroma kako je pesnitev vplivala na individualna nagnjenja posameznih bralcev. V Ovidijevem *Priločniku* pa vendarle pride do izraza – ne glede na to, ali je odnos do dela plod odmaknjene, objektivnega intelektualizma ali pa neposredne čustvene reakcije – tisto, kar je v njem najpomembnejše: notranja, imanentna erotična etika, ki je neodvisna tako od uradnih moralnih standardov kot tudi od etičnega kodeksa posameznika in ki jo je pesnik pazljivo skril za zunanjo fasado nezahtevnega flirta in površnega ljubezenskega igračkanja.

V knjižnici Oddelka za klasično filologijo se je ohranil izvod, ki ga je po robnih opazkah sodeč njen takratni profesor Kajetan Gantar zelo pozorno prebral in kamor je na koncu zapisal svojo oceno: »Naloga zrelo, domiselno in prodorno razčlenjuje eno najbolj uspešnih Ovidijevih pesniških stvaritev. Kot pogloblitve odlike naloge lahko navedem predvsem smisel za neposredno, življenjsko interpretacijo poezije, razgledanost po celotnem Ovidijevem mladostnem opusu in dobro poznavanje obsežne strokovne literature o Ovidiju.« Kandidatkin stil je označil za »nazoren, lahko berljiv in sočen«, čeprav si je v tekstu kdaj privoščil tudi kakšno dobronamerno opozorilo. Njeno mladostno hrupno metaforo v komentarju k verzoma 1.443–44, »Najuspešnejše orožje v vojni ljubezni, vodikova bomba erotične kampanje, pa so obljube,« je denimo podčrtal in zraven zapisal: »Anahronizem!« Z akademsko odkritostjo je nakazal, da se z nekaterimi interpretacijami, denimo s poudarjanjem Ovidijevega cinizma, sicer sam ne strinja povsem (»v resnici je resničnega, zlobnega cinizma pri Ovidiju zelo malo ali pa ga sploh ni«). Na koncu je utemeljeno sklenil, da »to ne znižuje vrednosti naloge, ki zasluži najvišjo oceno: odlično (10)«.

Novopečena latinistka in anglistka je šla nato še enkrat po isti poti z drugačno perspektivo, z druge strani katedra. Najprej je prišla kot absolventka na Prežihovega Voranca jeseni 1974, bržkone na profesorjevo priporočilo, nadomeščat nekdanjo najljubšo profesorico Kajetana Gantarja (»bila je skoraj moj idol«, je napisal v *Utrinkih ugaslih sanj*), Lilijano Avčin, ki je bila takrat na daljši bolniški. Tam je na lastni koži doživela vihar, ki je šolo in stroko zajel januarja 1975 z okrožnico Ane Tomić in Zavoda za šolstvo št. 38/75 o razpustitvi latinskih oddelkov,

ki da niso združljivi »s samoupravno socialistično angažirano šolo in s temeljnimi principi marksistične pedagogike«. Na dokumentu z dramatičnega sestanka predstavnikov Zavoda in šole z besnimi starši (»prisotnih 141 oseb«) 17. aprila 1975 sem jo našel kot zapisničarko, ki se je potrudila in za zgodovino ohranila nekaj najboljših replik. (»Nato je besedo dobil Ciril Zlobec in povedal, da izhaja iz kmečke družine, da je končal latinske šole in se ne čuti deformiranega. ... Kovač Polonca je pripomnila, da ni opazila, da bi bilo učenje latinščine predmet zavisti drugih otrok pri njenem sinu v osmem razredu, temveč povzročja zavist njegov Pony Express.«) Leta 1976, ko je diplomirala, je začela učiti na Šubičevi, kar je bila zaradi trenj v takrat že precej razdejanem kolektivu vse prej kot lahka izkušnja. Nekoč je v razred prinesla latinskega Asteriksa, to je bil povsem svež pedagoški prijem, münchenski klasični filolog von Rothenburg (oziroma *Rubricastellanus*, kot se je podpisal) ga je začel izdajati šele leta 1973, ko je frustriran iskal rešitev za motivacijo svojih gimnazijcev. Njegov projekt se je tako dobro obnesel, da je kasneje v strip spravil še Cezarjevo *Galsko vojno* in Ovidijeve *Metamorfoze* – mlado diplomantko pa je na Šubičevi zaradi stripov v razredu obravnaval svet šole. Čisto na koncu tiste *recursio*, že v osemdesetih, je nekaj časa honorarno predavala tudi na Filozofski fakulteti.

V obdobje začetniških napak na Šubičevi sodi tudi njen vstop v partijo, mislim si, da z dobršno mero mladostnega donkihotstva in predstav o spreminjanju sistema od znotraj. Simpatij med kolegi, ki jih je režim takrat vse bolj fanatično premetaval s šole na šolo, si s tem vsekakor ni pridobila, eden od njih ji je to povedal kar naravnost: »Punči, tebe so zavedli!« Njene reformistične predstave so hočeš-nočeš minile, ko so ji tovariši čez tri leta pokazali vrata, češ da ne razume koncepta »demokratskega centralizma« – ko se partija enkrat odloči, je treba to zagovarjati, čeprav sam misliš drugače. Kdor jo je kdaj slišal z žarečimi očmi razlagati, kaj je pomenila *parrhesia*, popolna svoboda govora v Periklovih Atenah, ali bil celo zraven, ko si jo je vzela, če je bilo prilično ali neprilično, bo v srcu zanesljivo našel nekaj sočutja do sekretarja njene celice v tistih treh letih.

Nekako v tem času, tik pred nastopom usmerjenega izobraževanja, je ostala tudi brez službe na Šubičevi. Novo je našla na Izobraževalni skupnosti, to je bil ekvivalent današnjega finančnega dela Ministrstva za šolstvo (medtem ko je vsebinski del takrat pokrival Zavod za šolstvo). Začela je kot tajnica, ko pa je direktor Ivan Bitenc ugotovil, da zna še kaj več, je hitro napredovala. Pred leti mi je smeje pravila, kaj vse ji je zaupal, med drugim mu je vodila lovsko društvo. Toda pravi ognjeni krst je prišel, ko se je iz Beograda napovedala inšpekcija, da bo

preverila, kakšen je njihov obrambni načrt – v začetku osemdesetih je bila jugoslovanska vrhuška obsedena z možnostjo zunanjega napada, nanj se je pripravljala pod geslom »Nič nas ne sme presenetiti«. Direktor, ki je v lovski vnemi očitno pozabil na pretečo nevarnost mednarodnega konflikta, je ugotovil, da takšnega dokumenta sploh nimajo. Zato jo je hitro imenoval za nosilko obrambnih priprav in jo zvlekel h kolegu na Zdravstveni skupnosti, da si je lahko ogledala njihove bojne fascikle. Nato ji je dal dve tajnici, s katerima je štiri dni bivakirala v pisarni, naredile so obrambni načrt za šolstvo za vso Slovenijo. Pride inšpekcija, trije oficirji, epolete, enobejevski *ordeni*, direktor jih posadi za mizo, postavi prednje rakijo, pove, da je on sicer vodja obrambnih priprav, da pa je tu skrbnica obrambnega načrta, *ovo je Katja*, in da ima on ravno zdajle *sastanak*. Nakar izgine iz pisarne. Ona začne razlagati, uro in pol, oficirji poslušajo ter *sisaju rakiju*. Pomemben detajl je to, da takrat še ni bila darkerka, bila je, citiram, v svoji hipaški fazi, imela je dolge lase, rdeče hlače z velikanskimi žepi in ustrezno srajco – ugibam, da je bil na njej bedž z napisom *si vis pacem, para bellum*. Oficirji so bili zadovoljni, dobila je tipkano oceno, da je Izobraževalna skupnost odlično pripravljena na spopad. Ko mi je takrat povedala anekdoto, se je iz sebe še ponorčevala: »Tega bleferstva je bilo v Jugi ogromno.« Ampak meni je še danes žal, da se zahodni sovražnik v obdobju Milke Planinc in bencinskih bonov ni odločil prekoračiti meja. *Tota Jugoslavia occupata est ... Totane? Minime!* Vem, da bi se po kaotičnem odporu in neizogibnem sesutju JLA zavojevalcem učinkovito upiral en sam sektor – slovenski delavci v vzgoji in izobraževanju po inteligentnih načrtih še ne tridesetletne latinistke.

Od tu naprej postane zgodba res zanimiva. Direktor jo je dal najprej na devizni oddelek, češ da zna jezike, slednjič pa je le pristala tam, kamor si je ves čas želela, pri srednjih šolah kot sodelavka PIS, »posebne izobraževalne skupnosti«, za družboslovno usmeritev. Tam je bil že tudi njen nekdanji profesor Primož Simoniti. Nekako okrog leta 1985 je torej lahko začela vplivati tudi na vsebine. Usmerjeno izobraževanje se je takrat že sesuvalo samo vase, študija iz tega obdobja ima naslov kar *Šolska reforma je papirnati tiger*. Prenova sistema je postajala vse bolj očitna nuja in ko se je izkazalo, da imajo na Izobraževalni skupnosti že zaposleno sposobno latinistko, so ji zaupali, da je za klasično-humanistično smer z obveznimi štirimi leti latinščine napisala program in učni načrt. Primož Simoniti ji je takrat predlagal, naj gre učiti na Poljane, kjer je ta program pristal po surovem uničenju klasičnih paralelk na Šubičevi (kamor je oblast najprej stlačila elektroenergetiko z Vegove in nato zdravstvo). Mislim

si, da je imel ob svojem lucidnem predlogu nekoliko pred očmi tudi dejstvo, da je bil njen tedanji mož Noel Škerjanc na šoli ravnatelj.

Na Poljane je tako prišla leta 1987. To obdobje je za položaj klasičnih jezikov v slovenskem šolstvu po desetletjih izrinjenosti pomenilo prelom. Smer, ki jo je zasnovala in ki je sprva predstavljala le reformo v sistemu usmerjenega izobraževanja, je s prihodom demokracije hitro prerasla v gimnazijo. Kot vidim na dLibu, sta odmevno zahtevo za njeno ponovno uvedbo, »Predlog strokovnih društev za ustanovitev splošne srednje šole«, novembra 1989 za Društvo za antične in humanistične študije podpisala prav Katja Pavlič Škerjanc in Primož Simoniti. Vrnitev gimnazije, ki sta jo s svojo vizijo ter državljanskim pogumom takrat omogočila zlasti kemik Franc Lazarini in fizik Peter Vencelj, je prodor klasičnih jezikov paradoksalno nekoliko zaustavila, z novitim programom je gimnazija latinščino spet premaknila v izbirni del, prepuščen odločitvam posameznih šolskih vodstev. Mreža šol z latinščino se je sicer precej razširila, niso pa vse ponujale enakega obsega ur. Toda na Poljanah je – tudi po zaslugi dinamične latinistike in njenega prijateljskega prepričevanja ravnateljev – latinščina ves čas ostala štiriletna.

Tega dijaki nismo vedeli, ampak razred je dojemala kot živ laboratorij, ves čas je objavljala članke o tem, kaj v njem deluje in kaj ne. V Cobissu jih je za majhno morje: »Kaj z učbenikom za latinščino«, »Nova podoba pouka latinščine«, »Testiranje pri pouku latinščine«, »Avtentična in tradicionalna izgovorjava latinskega jezika, *pro et contra*«, »Latinščina, osemletna klasična gimnazija in naš šolski sistem«, »*Gradatim* ali po korakih do boljšega prevoda«, njeni tehtni prispevki so odpirali probleme, ki jih je bilo treba po desetletjih suhih krav v kontekstu novega časa in novih generacij premisliti povsem na novo. Tudi zato, ker je leta 1995 jasne kriterije po več letih priprav terjala prva matura. Latinščina je iz nekdanje Pepelke postajala enakovreden maturitetni predmet, ki ga je bilo mogoče pisati tako na osnovni kot na višji ravni, matura pa je v naslednjih letih s pomočjo predmetne maturitetne komisije, kjer je bil predsednik Kajetan Gantar, glavni ocenjevalec pa Primož Simoniti (in z velikim osebnim angažmajem čisto določene članice, ki je v njej delovala kot strokovna sodelavka) postala eno od gonil njenega šolskega razvoja.

Tisto pomlad 1995 sem izbral višjo raven, zanjo sva se na Poljanah odločila dva dijaka (v vsej državi, kot zdaj lahko vidim v *Letnem poročilu splošne mature* za tisto leto, pa samo še dva). Priprave so bile fantastične, kot kak tutorial v oxfordskem kolidžu, dobivali smo se v drugem nadstropju desno v specializirani knjižnici, poimenovani, jasno, *Bibliotheca Graeca et Latina*. V *Delovem* arhivu berem, da je

ta impozantna zbirka kakih dva tisoč enot, med katerimi so bile tudi prave raritete, s pomočjo njenega dijaškega društva nastala le par mesecev, preden se je na šolo vpisala naša generacija, marca 1991; zdi se mi, da je večina knjig prišla s kupa z zavrženim inventarjem nekdanje Klasične gimnazije v šolski kleti. *Risum teneatis, amici* – še danes se včasih v sanjah znova znajdem na tistih urah. Iz nejasnih in verjetno freudovsko prismuknjenih razlogov na oneirično pripravo ponavadi zamudim, vendar mi profesorica nikoli ne komplicira, to so sanje tiste vrste, ki bi jih vDV Roalda Dahla opremil z etiketo »zlati čarodej«. Ko je bilo maja pouka konec, po maturantskem plesu v Cankarjevem domu, kjer me je konferansje Igor Samobor na vajah prosil za inštrukcijo v branju pesmi *Gaudeamus igitur*, sem hodil v svetlo Plečnikovo čitalnico v Nuku in se ob ostalih predmetih pripravljaj še na esej iz Ovidijevih *Metamorfoz*. Tisti ambient in resničnost Borgesovih besed – »vedno sem si predstavljal, da so nebesa nekakšna knjižnica« – sem odkril že leto dni prej, spet prav med pisanjem seminarske naloge pri latinščini, posvečene slovenskim prevodom iz rimske književnosti. Toda zdaj je šlo že skoraj zares. Počutil sem se kot študent, malodane spoprijateljil sem se s strogo bibliotekarko, gospo Zrinko Mirošević, v tistem prostoru sem se do konca maturitetnega rituala v prvih dneh julija tako udomačil, da sem potem v njem preživel vrsto naslednjih let. Obljubo, ki mi jo je dala ob vpisu, je očetova latinistka s Poljan držala. To je bilo res nekaj čisto drugega.

Ampak to so zgolj magdalenice, pisati sem hotel o širši sliki. Slednjič je tej isti latinistki, tedaj že članici Strokovnega sveta in Državne maturitetne komisije ter svetovalki na Zavodu za šolstvo, s peščico somišljenikov uspelo na nacionalni ravni vzpostaviti povsem nov program »Klasična gimnazija«. V njem latinščina ni samo obvezen štiriletni predmet, temveč tudi vsebinska rdeča nit celote. Interni dokumenti ob poskusni uvedbi leta 1996, ki jih je (kajpak) pripravila Katja Pavlič Škerjanc in sem jih našel v Slovenskem šolskem muzeju, ponujajo vpogled v zapleteno iskanje konsenza ob njenem nastanku. Težko jih je povzeti na kratko, zadostuje naj nekaj utrinkov. Justin Stanovnik je menil, naj bo latinščina obvezen maturitetni predmet. Kajetan Gantar je program podprl s pridržki, češ da bi bila boljša varianta šestletna ali osemletna gimnazija, ter zraven priporočil manj natrpan učni načrt za grščino, na koncu pa nekoliko presenetljivo predlagal več poudarka za »pouk kraljice znanosti – matematike«. Matjaž Babič je sodil, da bi bilo ustrežnejše ime »humanistična gimnazija«. Marjan Šimenc ni bil prepričan, ali je za klasično gimnazijo sploh potreben poseben program. Alojz Pluško ni bil zadovoljen s preveliko stopnjo faktografije in s premalo interdisciplinarnosti. Bojan Končan je kot

pogoj za vpis predlagal vsaj prav dober učni uspeh in vsaj prav dobro oceno pri slovenskem in angleškem jeziku, matematiki in zgodovini. Mojca Lorbek se je spraševala, kako sploh meriti nekatere kompleksnejše cilje programa, in je kot predmet predlagala psihologijo, ki je ne bi ocenjevali. Te in druge po svoje tehtne pomisleke je predlagateljica obravnavala v lastnem prispevku, najdaljšem od vseh, še bolj podrobno pa leto dni zatem v gradivu »Klasična gimnazija – program in mednarodne primerjave«, kjer je analizirala sorodne programe v Avstriji, v Belgiji, na Danskem, v Franciji, na Hrvaškem, v Italiji, v Nemčiji, na Nizozemskem, v Švici in v Veliki Britaniji. Raznolike glasove je spravila na skupni imenovalac ter se zavzela za umetnost možnega, odsvetovala nekatere preambiciozne cilje, ki bi lahko koga odvrnili od vpisa in s tem ogrozili ves projekt, ter priporočila realnejša pričakovanja, ki ne bodo že v izhodišču blokirala prihodnjega razvoja: »Ali smo torej z doseženim lahko zadovoljni? Da, *cum grano salis* in z mero razumne potrpežljivosti.«

Kar je najpomembnejše in kar je bil v zapleteni krajini slovenske politike v devetdesetih nedvomno največji izziv, program je s papirja spravila skozi ustrezne institucije ter v zakonodajo in v šole po vsej državi. Po dveletnem poskusnem obdobju se je uveljavil leta 1998 in po četrto stoletja še vedno predstavlja hrbtenico poučevanja klasičnih jezikov. Podrobnosti iz prve roke so predstavljene v članku »Klasično izobraževanje v Sloveniji«, dostopnem na spletu v reviji *Keria: Studia Latina et Graeca* iz leta 2000 – v prvi slovenski reviji za klasično filologijo, ki jo je leto prej pomagala ustanoviti kot odgovorna urednica in kjer je nato še lep čas pomagala kot članica uredniškega odbora. Zapisane so v brezosebni formulaciji, toda pozornejši bralci bodo hitro ugotovili, da se za dobršnim številom opisanih dosežkov skriva kar avtorica.

Ko sva nekoč sedela ob čaju, mi je pravila o dveh dobrih gimnazijskih prijateljicah. Za eno se ji je zdelo, da je bila »ves čas pri frančiškanih«, ko se je tam tudi poročila, ji je šla Katja za pričo na cerkveni poroki. »Druga je bila iz zagrizeno komunistične družine,« je rekla, »kričali sta druga na drugo čez mojo glavo, jaz pa sem vmes poskušala z mediacijo.« Potem se je nekoliko zamislila: »Jaz sama sem verjetno agnostik.« Ta podoba mi ne gre iz glave – pa ne zato, ker zdaj bolje razumem, zakaj ji je bil kot primer za ACI tako ljub ravno Sokratov *scio me nihil scire*. Predvsem zato, ker šele v tej luči postane jasno, kaj je v resnici dosegla in kako.

Kdor razmišlja o slovenskem šolstvu v dvajsetem stoletju, lahko hitro pride do površnega sklepa, da je šlo za nujo zgodovinskih kontekstov. Da je po drugi svetovni vojni z nekaj nebstvenimi ni-

ansami in faznimi zamiki prevladal sovjetski model, kjer so se od oblasti pijanim rdečim oblastnikom povsod prikazovale bele miške elitizma, zaradi katerih jih je bilo tako groza latinščine v osnovnem in srednjem izobraževanju. Da se je po demokratizaciji in osamosvojitvi slednjič z nekakšno samoumevnostjo spet vrnil evropski koncept klasične gimnazije. Karl Marx se bo zdajle obrnil v svojem londonskem grobu, vendar bom stavek vseeno zapisal – v zgodovini ni v resnici nobene nuje.

V prispevku kolegice iz Bratislave, ki sem ga pred leti uredil za eno od knjig o klasični tradiciji v regiji, je najbolj pretresljiv zadnji stavek, ki govori o sedanjih posledicah njihove zgodovine: »Latinisti v srednjih šolah so svoj boj izgubili.« Slovencev je več kot dvakrat manj, zlahka bi se zgodilo isto, vendar so imeli tu za razliko od slovaških kolegov učitelji in predvsem dijaki – ter včasih celo kakšen oče – na svoji strani skrivno orožje, vodikovo bombo svoje kampanje. Latinistko, ki je bila zaradi študijske kombinacije in zaradi svojega značaja prisiljena nenehno komunicirati s svetom onkraj filoloških hodnikov. Ki je zaradi neobičajne karijerne poti do podrobnosti obvladala logiko in procese, pa tudi tehnikalije in kuloarje prosvetnih ustanov ter je največkrat kar osebno poznala tamkajšnje odločevalce. Ki je s svojo bojevitostjo še v hipijevski preobleki prepričala tako ljubljanske lovce kot beograjske generale. Ki je znala vztrajati, čeprav jo je to pri marsikom stalo kakšne točke. Ki smo jo imeli radi vsi v generaciji, ker je skušala celo razrednega adehadejevca razumeti – *tout comprendre, c'est tout pardonner* – in ga pritegniti v dialog, namesto da bi ga odklonila. In ki je bila sposobna v ranjeni in polarizirani družbi učinkovito povezati ljudi z različnih bregov za doseg tistega, kar je skozi lastno izkušnjo prepoznala kot vrhunsko izobrazbo. Kdor bo pisal zgodovino slovenskega šolstva s konca dvajsetega stoletja, bo težko spregledal postavo, ki se v spominih nekdanjih dijakov zdi z rastočo časovno distanco že kar nekoliko monumentalna – postavo drobne poljanske latinistke, profesorice Katje Pavlič Škerjanc.

David Movrin je urednik revije Clotho.

Kozma Ahačič

B

PROFESORICI OB JUBILEJU

Vedel sem, da se bom vpisal na Gimnazijo Poljane, a dokler se nisem spustil v klet stare stavbe na Strossmayerjevi ulici 1, je bila moja pot mnogo bolj negotova kot kmalu zatem. Na koncu hodnika opuščene gimnazijske kleti, ki je spominjala na rove, po katerih zbežiš iz zapora, je stala osvetljena soba. Dopoldanski termin informativnega dneva se je že končeval in v sobi je bila samo še Katja Pavlič Škerjanc. »Sta za predstavitev klasične gimnazije?« je vprašala mene in mojega očeta. »Nič hudega, če sta sama. Tole so prostori našega društva *Deliciae Latinae* ...« In se je začelo. V tistih nekaj minutah sem začutil, da je latinščina in z njo klasična gimnazija tisto, kar sem na Gimnaziji Poljani v resnici iskal, in da je Katja Pavlič Škerjanc oseba, ki mi lahko odpre vrata v tisto, k čemur me vodi moje srce.

Učitelji pustijo v človeku pomembno sled in obujanje spominov nanje je vedno brskanje po svojih najglobljih koticah. Spomnim se napora, ki sem ga moral vlagati v učenje latinščine; razočaranj nad samim sabo, ko sem ugotovil, da mi osnovnošolski načini učenja lahko prinesejo kvečjemu dvojko; občutka neznanškega privilegija, da sem lahko del pouka, kjer vedno izvemo nekaj več; latinsko-arheološkega tabora v Izoli, kjer sem se naučil, da je z znanjem lahko do zadnje srage prežet tudi počitek.

Pa tudi svoje prve prave kave, ki sem jo v drugem letniku ob pol sedmih zjutraj pil s profesorico v hotelu nekje med Rimom in Pompeji; dolge odprave do njenega stanovanja, ko smo jo šli osebno prosit, naj nam prestavi test; razprav o vsem, kar je v življenju pomembnega, na balkonu pred vhodom v njeno stanovanje; let po gimnaziji, ko sta se najini poti nenehoma prepletali; spoznanja, da je ostala za vedno moja mentorica.

Ves čas sem vedel, da je to, kar dela Katja Pavlič Škerjanc, zelo pomembno. Sanjal sem o šoli, ki bi jo ustanovili skupaj in ki bi tudi nadaljnjim rodovom dala tako veliko, kot smo prejeli mi. Pozneje, ko je profesorica kot neumorna inovatorica odšla na Zavod RS za šolstvo, sem prek nje spoznaval, kako težko je dosegati velike spremembe in kako ne smeš obupati, če imaš okrog sebe ljudi, ki ne vidijo širše.

Tudi zatem ko je iz profesorice postala sedanja Katja, sem se skušal in se še skušam od nje nenehno učiti. In nisem sam. Neverjetno je, kako veliko nas je, ki mislimo in čutimo.

Je potrditev tega, da je vredno biti učitelj. Upam, da bo kdaj kdo lahko tudi z vidika pedagogike popisal, zakaj je bilo njeno učiteljsko

delo tako zelo uspešno in zakaj je seglo tako zelo globoko. Naučila me je, da noben trud za znanje drugih ni nikoli zaman; da se na videz sizifovo učiteljsko delo v nadaljnjih desetletjih lahko oplemeniti v prav neverjetnih razsežnostih. Pokazala mi je, kako lahko povezujemo najrazličnejše vrste znanja. Pri tem je pomembno dobro poznavanje podrobnosti, a hkrati upoštevanje širše slike. Prav je, da nas vodi razum, a to ne pomeni, da se moramo bati čustev, ki jih sproža. Rešila me je strahu pred neuspehom. Vsako srečanje z njo pomeni načrtovanje novega projekta, nov izziv. Nekateri cilji se pri tem resda ne uresničijo – a novega nastane na tak način več. Še danes mi njen zgled kaže, da se je v življenju sicer lepo ustaviti, se resetirati in uživati v trenutku ali v uspešno premagani bolezni – a tudi to, da vse to ni nujno: da lahko preprosto vztrajaš.

*Kozma Ahačič je predstojnik Inštituta
za slovenski jezik Frana Ramovša.*

Katarina Batagelj

PEDAGOŠKA SVETILNIČARKA

T

V času, ko naši otroci gulijo gimnazijske klopi, mi misli nehote uha-jajo v čas lastnega odraščanja, nemirne radovednosti in želje, da bi vsrkala brezmejne horizonte znanja, časa in prostora.

V želji, da bi danes razumela mladino in ji v drugačnih družbenih razmerah nudila oporo, svoj pogled pogosto v mislih obračam proti pedagoški svetilničarki moje obale, razredničarki Katji Pavlič Škerjanc, naši »drugi mami« na Gimnaziji Poljane. Mali na pogled, a silovito energični v svojem gibanju in glasu. Dajala je vtis, da je zaljubljena v antično kulturo in poučevanje. Imela nas je rada in tako kot je Robin Williams kot profesor Keating v filmu *Društvo mrtvih pesnikov* svoje dijake navduševal za čare poezije, nas je Škerjančka navdušila za latinščino. Ker je vedela, da *verba docent, exempla trahunt*, »besede učijo, zgledi vlečejo«, se je marsikateri naši lumpariji zgolj nasmejala in s prijazno besedo in lastnim zgledom ohranjala svojo avtoriteto ter nas zaščitniško branila pred mladostniškimi brodolomi.

Nikoli ne bom pozabila, kako nam je razložila dramski lok v antični tragediji in učinek katarze prav na primeru zgoraj omenjenega filma, ki je premiero doživel leta 1989. Zgodilo se mi je, da se je v meni nekaj premaknilo v trenutku, ko je učitelj v končnem prelomnem prizoru moral zapustiti svoj razred in so učenci drug za drugim iz upora proti ravnatelju stopali na šolske klopi. V kinu sem brez sramu zajokala kot dež. In pri pouku sem po profesoričini razlagi razumela, zakaj se je to zgodilo. Film po vzoru antične tragedije je torej razburkal moje mlado srce. In dobila sem odgovor, zakaj se je to zgodilo. Nepozabno!

Prav gotovo pa je Škerjančeva vplivala tudi na mojo študijsko pot. Kot pobudnica arheološko-latinskih taborov je poudarjala pomen poglobljenega učenja jezika, umeščeneja v kulturno-historični kontekst. Tako je v Simonovem zalivu skupaj z arheologom Tomislavom Kajfežem organizirala latinsko-arheološke taborne, kjer smo se nekaj dni družili in na zabaven način spoznavali antično zgodovino in kulinariko, originalna latinska besedila in življenje nekdanjih prebivalcev tamkajšnje obmorske rimske vile s pristaniščem. Na zaključnem večeru smo skupaj s Sonjo Capuder in Kozmom Ahačičem v rimskih kostumih ob sončnem zahodu pripravili recital latinske poezije, ki je tako zaživela *in situ*. Do danes nisem pozabila verzov Horacija, Katula in Ovidija. Z izkušnjami, ki jih obrusi čas, besede

dobivajo nove pomenske odtenke in prinašajo spoznanje, da v svoji brezčasnosti ne izgubljajo veljave.

In kako dober občutek je, ko znaš ob vse večji popularnosti antične mitološke tematike v stripovskih izdajah razložiti svojemu bodočemu maturantu, kakšen je izvor in pomen glavnih likov v zgodbi. Postaneš svetilnik, da drugim razsvetljuješ obzorja. Hvala za svetlobo, učiteljica!

Katarina Batagelj je arheologinja, kustosinja in antikvarka.

Goran Dekleva

PRIPRAVA NA PRIPRAVO

Najprej smo, če me spomin ne vara, pisali pripravo na pripravo na test. Nato je prišla na vrsto priprava na test in zatem, jasno, test sam, ki pa sta mu obvezno sledili vsaj še prvo in drugo ponavljanje testa. Ni kaj, pri nobenem predmetu v srednji šoli nismo opravili toliko preizkusov znanja, kakor pri latinščini – pa vendar se nihče med nami ni pritoževal zaradi preobremenjenosti ali nevzdržne napetosti, ki sicer tako rada spremlja »kontrolke«. Zdi se mi namreč, da smo se instinktivno zavedali, da naša učiteljica, profesorica Katja Pavlič Škerjanc, dejansko prakticira tisto, o čemer menda neutrudno razglabljuje uradniki po šolskih ministrstvih in pedagogi na simpozijih, v resničnem življenju pa je kar najbolj redkok pojav: iskanje znanja.

Profesorici Pavlič Škerjanc pač nikoli ni bilo odveč sestavljati dodatnih vprašanj, si izmišljevati novih in novih zavitih stavkov, ki naj bi jih prevedli v latinščino in se tako naposled udomačili med vsemi tistimi nesrečnimi pluskvamperfekti in gerundiji in absolutnimi ablativi. Predavala nam je gibko, suvereno, duhovito, z nalezljivim entuziazmom, predvsem pa je očitno verjela, da se bomo, če se bo le sama potrudila in nam ponudila dovolj priložnosti, da se preizkušamo, navsezadnje dejansko česa naučili – tako v svoje lastno kakor v njeno veselje. Najbrž prav zato pri latinščini nikoli nismo zares trepetali pred cveki, ampak smo se predvsem spraševali, ali smo nemara že dosegli vsaj približno spodobno raven znanja.

Da je bil to dober pristop, potrjuje že preprosto dejstvo, da sta, se mi zdi, kaki dve tretjini sošolk in sošolcev iz našega razreda za maturo navsezadnje izbrali latinski jezik s književnostjo. Najbrž še pomembneje pa je bilo, da smo natanko v luči uvidov v latinščino, do katerih smo se z nesebično, darežljivo pomočjo profesorice Pavlič Škerjanc dokopali med njenimi na videz neskončnimi ponavljanji testov, tudi bistveno bolje razumeli, kako pravzaprav funkcionirajo slovnice drugih jezikov, ki smo se jih učili – od angleščine, prek nemščine in francoščine pa vse do slovenščine. In prav za to pri učenju tudi gre, mar ne: da nam znanja, ki jih osvojimo pri enem predmetu, vsestransko razširijo horizonte ter nas opolnomočijo.

Niso vsi, ki nas učijo, tudi naši resnični učitelji, a če drži, kar pravijo, da namreč obstaja ena sama luč vednosti in da jo tisti, ki jo okrepi v enem samem njenem pramenu, pravzaprav okrepi vsepovsod, tedaj je treba emfatično reči, da je bila Katja Pavlič Škerjanc naša učiteljica v kar najbolj žlahtnem, najbolj polnem pomenu te besede. *Vivat!*

*Goran Dekleva je literarni kritik in recenzent
ter novinar na Radiu Slovenija.*

Nada Grošelj

CERTAMEN CICERONIANUM

E

Na Poljane sem se vpisala jeseni leta 1989, ko je profesorica Katja Pavlič Škerjanc pri latinščini poskusila vzpostaviti nadaljevalno skupino. Opogumilo se nas je osem, vsak s svojim ozadjem in s svojim znanjem. Štirje so si hitro premislili in se prepisali v začetno skupino, štiri dekleta pa smo vztrajala. Ker sem imela doma nemajhen privilegij, mamo klasično filologinjo, ki me je sama poučevala latinščino že od petega razreda osnovne šole, sem po kakem letu spet začela delati kar z njo, ocene pa sem nabirala z individualnimi izpiti.

Rešitev se je izkazala za dovolj učinkovito, da sem leta 1991, tik pred osamosvojitvijo, zmagala na takrat še »republiškem« tekmovanju iz latinščine – vsa tri prva mesta smo skupaj z Matejem Hriberškom in Sonjo Capuder osvojili na že preimenovani Gimnaziji Poljane. Profesorica mi je zato naslednje leto predlagala udeležbo na mednarodnem tekmovanju *Certamen Ciceronianum Arpinas*. Na njem se v Ciceronovem rojstnem kraju Arpino, kakih sto kilometrov od Rima, pod pokroviteljstvom italijanskega predsednika vsako leto pomeri približno petsto dijakov iz vse Evrope. Iz Slovenije sva se ga udeležila dva Poljanca, Aleš Novak in jaz, v spremstvu moje »domače učiteljice«.

Če prav pomislim, je bil profesoričin predlog predrzno ambiciozen. Tekmovanje je namenjeno zadnjim letnikom klasičnih gimnazij, ki imajo v Italiji in Nemčiji čisto drugačen nivo, kot smo ga imeli takrat v Sloveniji, njihova latinščina traja vsaj šest let. Tudi naloga, prevod odlomka iz ene od Ciceronovih filozofskih razprav v materinščino, nato pa esej, ki naj bi deloval kot jezikovni, literarni ali filozofski komentar, je bila za nas Slovane gotovo drugače zahtevna kot za dijake, ki so imeli za materinščino katerega od romanskih jezikov. Res smo lahko uporabljali slovar, toda oni so se z njim že rodili! Ampak profesoričino zaupanje je bilo nalezljivo, da bi ostala doma, ni prišlo v poštev.

Potovanje je bilo spomladi 1992 drugačen izziv kot v informacijsko povezanem svetu, vendar se s tem nisem ukvarjala. Grizel me je predvsem napovedani prevod, še bolj komentar. Ciceronovih del je veliko in niso kratka. Mama je prišla na rešilno misel, da bi s seboj lahko vzeli Loebove dvojezične izdaje, ki slovijo po zgoščenih, zelo informativnih uvodih. Naneslo je, da sem prav na večer pred tekmovanjem prebrala še edini uvod, ki mi je ostal: uvod Harrisa Rackhama v razpravo *De finibus bonorum et malorum*, Bradač in Košar sta to prevedla kot

Največje dobro in največje zlo, ter si skušala zapomniti kar največ o epikurejcih, stoikih in akademikih.

Na moje veselje se je naslednjega dne na tekmovalni poli pojavil prav odlomek iz tega dela, tako da sem se prevoda in eseja lotila močno opogumljena. Ne vem, kdo je pole ocenjeval, slišala sem le, da je za slovenske zadolžen neki hrvaški profesor. Resnično me je presenetilo, ko sem dobila »menzione onorevole«: podelili so le deset nagrad in pet teh častnih omemb. Spomnim se velikega vznemirjenja, Italijanka, ki je zmagala, se je zlomila v navalu čustev, v joku so jo skoraj privlekli na oder. V Italiji je to tekmovanje velika stvar, imena zmagovalcev že naslednji dan objavi *Corriere della Sera*.

To je bilo moje prvo takšno priznanje za prevod in spremno besedilo iz klasičnih jezikov, torej s področja, ki sem mu kasneje posvetila znaten del svoje prevajalske poti. Konferenčno torbo z vsemi dokumenti, plaketo, objavami v italijanskem tisku in celo nagradno grafiko s pejzažem sem zdajle brez težav našla v domačem arhivu, še vedno mi veliko pomeni. Toda brez velikodušne spodbude, ki mi jo je namenila Katja Pavlič Škerjanc, bi takrat ostala doma.

V peti knjigi omenjene razprave *De finibus* Ciceron razmišlja, da smo ljudje *ita nati factique*, tako rojeni in ustvarjeni, *ut et agendi aliquid et diligendi aliquos et liberalitatis et referendae gratiae principia in nobis contineremus*, »da v sebi nosimo zametke delovanja, ljubezni in hvaležnosti«. Profesorica, *maxima tibi a me habetur gratia*.

Nada Grošelj je jezikoslovka, filologinja in prevajalka.

Nina Gruden

DELICIAE LATINAE

Z

Na Gimnazijo Poljane sem se vpisala pred štiriintridesetimi leti, izbrala sem si jo zato, ker je bila dlje od doma kot bežigrajska. V klasično humanistični oddelek, tako se je takrat imenoval, sem se vpisala, ker se mi je podcenjujoče zdelo, da od viška ne boli glava in da je latinščina gotovo lahko za kaj koristna. Niti sanjalo se mi ni, da se bo treba tako veliko učiti. In to je začetek mojega kavlja – v prvem letniku je pridnost iz strahu še rahlo učinkovala, kmalu pa se je najstniška razposajenost razmahnila in pomembno je postalo vse drugo. Vrstniki, ne šola, zabava, ne učenje. Kaj nam pa morejo. Ampak profesorica Katja, ona je imela občutek za to, občutek za nas, vedela je, kako je z nami, in nas je prav take sprejemala. Šele zdaj, ko o tem premišlujem, vidim, kako zelo potrpežljiva je bila.

Tako sem do latinščine spletla čisto drugačen odnos kot do drugih predmetov. Katja nas je postavila v jezik, zasipala nas je z njegovim bogastvom, v nas je vzbudila zanimanje za opazovanje, kaj vse latinščina je, k čemu nas vabi, kaj nam daje. Bistvo ni bilo v *rosa, rosae*. Živo jo vidim, sedela je na katedru, bingljala z nogami in nam v zanosu izročala darila preteklosti, izročila človeške misli. A latinščina na njenih urah nikoli ni bila visokoleteča, na prstu dvignjena modrost, ki jo najstniki težko prenašajo. Kot je sama rekla: »Pa saj ni treba doma razlagati, da ste prevajali erotiko.« Potegnila nas je v utrip jezika, na urah smo jo živeli tukaj in zdaj. To je v meni vzbudilo odgovornost do predmeta in – kar zdaj globoko cenim, odgovornost do odnosa. Zdelo se ji je vredno, čeprav je bila profesorica.

Znati je bilo seveda treba in leteli so cveki, dvakrat jih je podčrtavala, Katja, in na veliko jih je napisala. Ampak nisem se toliko učila zaradi ocen. Učila sem se zato, ker profesorice, kot je Katja, ne razočaraš. Samo pri Katji se mi je oglasila slaba vest pri plonkanju. Preveč sem jo imela rada, zaradi pristnega stika, ki ga je imela z nami. In zaradi entuziazma, ki ga je stalno sevala, polna zgodb, izzivala nas je k razmišljanju, vabila k vživljanju v jezik. Jezik, ki zame, zaradi Katje, niti slučajno ni mrtev.

Zato smo uredili antično knjižnico. Ne zato, da bomo še bolj pridni, da nam bo to kjerkoli prineslo točko in bomo še bolj uspešni, kar je urok današnjega šolanja. Zato, ker smo se neznansko zabavali, ko smo čistili tisto zatohlo klet na Strossmayerjevi in se družili. Ko smo najprej prevajali stare rimske kuharske recepte, da smo ugotovili, kaj so ti stari uživači jedli. In smo to skuhalo in ponudili na otvoritvi.

Sardele, marinirane v medu, čebuli in popru. Uh, zdajle se oblizujem. Takrat nisem vedela, da je bilo to objavljeno v *Delu*, po pisanju katerega smo očitno na police zložili kakih dva tisoč knjižnih enot – nekatera dragocena dela, slovarje, učbenike, čtivo v originalu in prevodih, literaturo za najrazličnejša področja, strokovne in zabavne revije, slikovno gradivo, sodobne tekste tujih in domačih založb. Tisti članek, ki poroča o namenu dijaškega klasičnega društva prirejati ekskurzije, srečanja in pogovore o sodobnih srečanjih z dediščino antične kulture potrjuje naše motive: društvo, ki smo ga ustanovili, se je imenovalo *Deliciae Latinae*. Katjina vnema je bila nalezljiva, idej in načrtov smo imeli veliko. A nas je čas okrog osamosvojitve raztresel.

S profesorico Katjo smo bili deležni bogatega sveta antične misli, kljub najstniški zaverovanosti vase smo se vživeli v del nečesa večjega od nas. Zaradi Katje latinščino srečujem vsak dan. Lahko jo najdem kjerkoli. V drugih jezikih, v novih zgodbah, v svojih spoznanjih. Hvala, draga Katja, in globok poklon.

*Nina Gruden je pravnica na Oddelku
za gospodarsko sodstvo na Višjem sodišču v Ljubljani.*

Nataša Homar

MOJI MENTORICI

H

Katja me ni učila, ker tedaj, ko sem kot dijakinja obiskovala Poljansko gimnazijo, nje še ni bilo tam. Poučevat na Poljane me je povabila v času, ko sem učila na Gimnaziji Škofja Loka, kjer sem bila pravzaprav kar zadovoljna z nekoliko lokalnim značajem te šole, Katjo pa sem spoznala in se z njo tesno povezala pri delu v Republiški maturitetni komisiji za latinski jezik. Prehod na Poljane ni bil lahek: šola je bila velika in živahna, dijaki pa zahtevni in ambiciozni. Toda strahu pred novo nalogo ni bilo: čeprav so bili začetki seveda naporni, je bila ob meni vedno Katja, ki mi je nudila oporo, nasvet in tolažbo in iz katere je prihajala tolikšna pozitivna energija, da si lahko z njo napolnil tudi svoje iztrošene baterije. Že takoj na začetku mi je brez zadržkov dala vse svoje *materiale*, kot se temu reče v šolskem žargonu. Pa ni jih dala samo meni, tudi na srečanjih učiteljev latinščine je velikodušno delila vse svoje z vsemi. V produkciji izročkov z vajami, razpredelnicami, predstavitvami kulturno civilizacijskih tem je bila Katja pravi fenomen. Zelo zgodaj je namreč vstajala, tri, celo štiri ure pred poukom, in v tem času izdelala goro različnega materiala. Iz Katje je vrela, tako rekoč sleherni dan, tudi kopica načrtov za *klasično* in *splošno gimnazijo*. Večinoma nisem mogla slediti tej poplavi idej, ki so se kopičile pred menoj, in kar stiskalo me je kot vestno učiteljico, kdaj in kako bomo vse realizirali. No, saj vse ideje se niso, marsikatera pa se je. Njena je bila ideja o prostem prihajanju dijakov k pouku v četrtem letniku, češ da so že dovolj odgovorni (kar se ni obneslo); njena je bila malodane akademska ideja o skoncentriranju predmetov: pol leta vsa fizika, druga polovica leta vsa kemija (tudi ta se ni preveč obnesla). A obneslo se je marsikaj drugega, kar je, tudi zaradi nje, pripeljalo sčasoma do ključnih sprememb v šolah. Napovedno pisno in ustno ocenjevanje; dovolj možnosti, ki jih morajo imeti dijaki za pridobivanje, zviševanje in popravljanje ocen, medpredmetna sodelovanja, s katerimi učitelji presežejo svoje ozko področje poučevanj in se tudi sami še česa naučijo. V tem iskanju novih poti v šolstvu se mi je Katja zdela resnično kot *vates*, ki razširja drzno, a pravo resnico.

Katja je utrla pot novi, prenovljeni klasični gimnaziji, sodelovala pri oblikovanju njenega programa in jo vsa leta bogatila s svojim poučevanjem in sodelovanjem z nami, drugimi učitelji. S svojim posebnim in širokim pogledom na stvari in z velikim znanjem o antiki (vedno se mi je zdelo, da bi morala Katja pravzaprav učiti na fakulteti) nam

je kazala pot, kako preseči stare vzorce, kako aktualizirati predmet in ga približati mladim.

Katja je kreativna, energična, spontana, hrupna, nasmejana; za marsikoga v zbornici, ki je želel svoj mir, je bila enostavno prenaporna, drugi smo jo nadvse spoštovali in imeli radi. Še danes je Katja na naši šoli – seveda za tiste, ki smo jo poznali – *non hominis nomen, sed creativitatis et Latinitatis*.

Katja je odločilno vplivala na to, kakšen učitelj sem postala; izhajajoč iz te lastne izkušnje sem še danes trdno prepričana, da za vsakim učiteljem pravzaprav stoji njegov mentor, ki ga je uvajal v posvečeni svet učiteljevanja. Katja je namreč govorila, da so trije poklici »posvečeni«: zdravnik, duhovnik in učitelj. Ob Katji sem se naučila spoštovati in ceniti vokacijo za ta poklic; naučila me je, da je učitelj v službi dijakov in ne obratno; da učitelj ne sme misliti, da ima pred seboj razred sovražnikov, temveč zaveznikov, s katerimi si prizadeva *skupaj* doseči *isti* cilj; zlasti pa me je naučila, kako biti v razredu v prvi vrsti človek. Hvala, Katja.

Nataša Homar je profesorica latinščine na Gimnaziji Poljane.

Andreja Inkret

NON NOVA, SED NOVE

Mislím, da sem se tega, kako zelo posebna je bila Katja Pavlič Škerjanc kot profesorica latinščine, prvič zavedela skozi oči svoje mame. Prišla je s prvega jesenskega roditeljskega sestanka in začela evforično razlagati, kako neverjetno moderno učiteljico latinščine imamo. Za mojo mamo je bila latinščina simbol dobre gimnazije in čeprav se je veselila z mano, da sem bila po srečnem naključju rojena v generacijo, ki se je spet lahko vpisala na klasični oddelek današnje Gimnazije Poljane, je bila očitno ob tem tudi malce zaskrbljena. Najverjetneje je imela v mislih stereotipno sliko strogega učitelja latinščine stare šole in ji je odleglo, da me bo »kraljice med jeziki« poučevala sproščena, duhovita in na moč energična profesorica.

In res, naše ure latinščine so bile vse prej kot stereotipne. Bile so dinamične, dotikale so se najrazličnejših tem. Latinščina ni bila le jezik davno minulih obdobij, pač pa živa tvorba, ki je zaznamovala slovenščino, angleščino, seveda romanske jezike. (Kako raznovrstni pojmi in besedne zveze, na hitrico zapisane med razlago, včasih skupaj z lapidarnimi definicijami, delajo družbo besedam v mojem prvem latinsko-slovenskem slovarčku gimnazijske vadnice!) Latinski izrazi, izreki, knjižna besedila so bili vselej mnogo več kot jezikovni primerki, prav tako je antična kultura (mitologija, književnost, zgodovina, rimsko vsakdanje življenje) služila za nenehne ekskurze v psihologijo, sociologijo, filozofijo. Pa ne le to, z latinščino in antično kulturo so bile obarvane naše ekskurzije, celo obiski kina (naš ogleđ *Društva mrtvih pesnikov* je postal naravnost legendaren). Mnoge izmed nas je takšna latinščina povsem očarala, ne tako redkim je zaznamovala poklicno pot. Med slednjimi sem tudi sama; še vedno se mi zdi fascinantno, da se mi je zdel študij klasične filologije popolnoma logična izbira glede na tisto, kar me je v gimnazijskih letih najbolj zanimalo: gledališče in književnost.

Ker se raziskovalno ukvarjam tudi z didaktiko klasičnih jezikov, danes vem, da se metodi, kot smo jo doživeli pri naših urah latinščine, učeno reče *kontekstualna metoda*. Slednjo v naši stanovski reviji *Keria* v članku »Klasično izobraževanje v Sloveniji« omenja prav naša profesorica, poudarjajoč, da ponovna uvedba klasičnih jezikov v sodobno šolo, ki se je začela konec devetdesetih let prejšnjega stoletja in pri kateri je aktivno sodelovala tudi

sama, »ne pomeni nostalgичnega obnavljanja neuporabnih vzorcev preteklosti,« pač pa miselnost in delovanje v skladu z latinskim *non nova, sed nove* (»ne nekaj novega, ampak narejeno na nov način«). A ob tem gre poudariti, da med gradivom, ki ga hranim iz svojih gimnazijskih dni, prevladujejo prevodi in slovnični testi. Ti nazorno pričajo, v kakšne podrobnosti smo se spuščali, kako smo secirali jezikovno sestavo latinskih besedil. To ni bila metoda jezikovnih bližnjic, ki bi slovnične finese žrtvovala za atraktivnejše kulturno-civilizacijske teme. Naš osnovni cilj je bil vselej detajlno poznavanje in znanje tega specifičnega tujega jezika; o tem ni bilo nikoli nikakršnega dvoma. Tisti *nove* torej ni pomenil skoka v različice latinščini prilagojenih modernejših metod poučevanja tujih jezikov, ki jih je profesorica zagotovo poznala, saj hrani bogato zbirko učbenikov za latinščino. Imeli smo pouk, še vedno trdno zasidran v gramatični tradiciji poučevanja klasičnih jezikov, a vendarle obenem tako zelo široko zastavljen, sodoben in živ, da se je antika in z njo latinščina zdela relevantna za vse in s tem tudi za vsakogar izmed nas, naj nam je slovnica »ležala« ali ne. Sama za prelomni trenutek v svojem šolanju štejem čas, ko je postalo samoumevno, da imamo pri prevajanju latinskih besedil lahko na doseg roke vse – slovnico, slovar, zapiske; takrat sem se zavedela, da je pravo znanje nekaj povsem drugega kot to, kar vsebujejo priročniki. Predvsem zato sem prepričana, da smo bili deležni ene izmed najboljših metod poučevanja latinščine (takšne, ki jo teorija s težnjo posploševanja ne zmore zares zaobjeti).

Škerjančka je bila štiri leta tudi naša razredničarka. Tudi v tem pogledu jo imam v lepem spominu; širina, razumevanje in zdrava pamet so imeli prednost pred togimi pravili, topel osebni odnos pred tistim z distanco pedagoške avtoritete (če se ji je zdelo na mestu, ji ni bilo pod častjo postreči s kakšno lastno izkušnjo, ki bi jo kdo drug morda raje zamolčal). Po trideseti obletnici mature, ki je prinesla čustveno srečanje po dolgem času, nam je, svojemu razredu L, napisala srčno pismo. V njem je poudarila – upam, da mi navedka ne bo zamerila, – da se je v našem poljanskem obdobju, ki je bilo turbulentno v več pogledih (tako širše družbeno in v smislu šolske politike kot tudi zasebno), od nas nenehno učila ter da tudi zaradi tega leta, ki jih je preživela na poljanski gimnaziji, šteje za svoja v duhovnem smislu najbogatejša. Ob njenih besedah se nisem zavedela le tega, kako polna izkušnja je bilo naše poljansko obdobje. V prvi vrsti mi je postalo jasno, zakaj bom profesorico Katjo vselej imela za eno najboljših in najbolj karizmatičnih učiteljev, kar sem jih v življenju srečala. Naša nekdanja

razredničarka je v pismu zapisala, da se je sposobnosti »čudenja in občudovanja,« ki človeka »ohranja skromnega, prizemljenega, dobrodušnega in dobrotljivega,« učila od nas, a v resnici smo se tega vsak dan učili mi od nje. Hvala vam v prvi vrsti za to, draga profesorica, in – *ad multos annos!*

*Andreja Inkret je prevajalka in docentka
na Oddelku za klasično filologijo Univerze v Ljubljani.*

Iva Jevtić

THESAURUS

I

Mislim, da je Bourdieu rekel, kako so slabi študenti slaba vest šolskega sistema; s tem je seveda ciljalo na širši kontekst habitusa, na strukturno ne/pripadnost, ki nekatere obsodi na emocionalne globočine faliranosti, druge pa popelje v same višave akademskega Parnasa. In čeprav strukturne spremembe večinoma niso v posameznikovi moči, je bil pouk latinščine pri profesorici Katji Pavlič Škerjanc tista najbolj fer čistina v gošči gimnazijskega izobraževanja.

Gimnazijske latinščine se tako spomnim najprej po res kvalitetnih in konciznih materialih ter po discipliniranem podajanju strukture, ki nas je utrdila v prepričanju: če znaš ta jezik, znaš vse! Jezik, ki je obenem metajezik, smiseln ustroj, ki ga zlahka povežemo tudi z bolj izmuzljivimi oblikami živih jezikov. (V prid argumentu tretje deklinacije tu ne omenjam.) Po drugi strani pa je to intelektualno strogost blažila skorajda donkihotska pedagoška prizanesljivost, neskončen niz testov, ponovnih testov, ponavljanj, drugih, tretjih in četrtih možnosti. Če je povprečen najstnik, tu si bom sposodila Hamvasovo podobo, *genij idiot*, neskončno radoveden in duhovno ambiciozen, a hkrati tragično omejen z neobvladljivim nihanjem emocionalnih mas, je profesorici Škerjanc uspelo nemogoče: izdelati sistem, ki nagovarja oba.

Ne spomnim se, da bi kdaj zaprla vrata učilnice – vedno jih je zaloputnila. Vsaka ura se je začela s prebojem zvočnega zidu in nadaljevala z energijo in humorjem, z nalezljivo živostjo: ob koncu ure so bili prej urejeni lasje zato pogosto razmršeni, skrbno namazana ličila so ušla iz mej kontur. Če učencev niti ne omenim. Ko zdaj premišljujem o tem, vidim, da je bil gonilna sila našega pouka – kljub zgoraj naštetim odlikam – stik. Kako drugače razložiti, da smo se latinščine veselili tudi tisti, ki v njej nismo čisto nič blesteli?

Ker smisel ni bil v bleščanju, temveč v svobodi. Simone Weil ponazori prepričanje, da smoter študija ni v ocenah, morda celo ne v znanju, ampak predvsem v gojenju pozornosti, ravno s podobo slabega učenca latinščine: »Četudi se zdi, kako naš trud, da bi bili pozorni, že leta ne prinaša rezultatov, bo nekega dne našo dušo preplavila svetloba, ki je z njim v natančnem sorazmerju. Vsak napor doda grudico zlata k zakladu, ki ga nič na zemlji ne more odvzeti. Jalov trud, ki ga je arški župnik Janez Marija Vianney

dolga in boleča leta vlagal v učenje latinščine, je obrodil sadove v čudoviti prodornosti, zaradi katere je videl dušo svojih spovedancev za njihovimi besedami in celo za njihovim molkom.« Pouk latinščine pri profesorici Katji Pavlič Škerjanc je bil prav taka grudica zlata.

Iva Jevtić je pesnica, prevajalka in literarna zgodovinarica.

Miklavž Komelj

K

PROLEGOMENA ZA PANEGIRIK

Če bi me v tistih dveh letih, ko sem obiskoval poljansko gimnazijo, takrat še srednjo družboslovno šolo Vide Janežič, kdo vprašal, katera je moja najljubša profesorica, bi najbrž spontano odgovoril, da je to Katja Pavlič Škerjanc. In domnevam, da bi veliko sošolcev in sošolk odgovorilo enako.

Sploh ne bi rad delal krivice drugim profesorjem in profesoricam! Odlik nekaterih med njimi sem se zares zavedel šele pozneje, ko me niso več učili. Če pomislim samo na profesorico kemije Milojko Tomažič Sket, ki mi je še dolga leta pozneje ob vsakem srečanju poudarila, kako ponosno hrani moj med njeno šolsko uro napisani sonet, posvečen kemiji, v katerem sem klical: »O, da kemija zgnila bi takoj!« Ali pa na profesorja matematike Ivana Pavliha, ki me je, ko sem med njegovimi urami bral različne knjige, večkrat pozorno vprašal, kaj danes berem, jaz pa sem mu na primer v odgovor iz miniaturre Byrona v Menartovem prevodu prebral verze o tem, kako je Ovidij pujs, Anakreont pa je še hujši satir ... Ali pa na razredničarko Francko Umek, pri kateri sem lahko kot referat s področja fizike naredil natančno literarnozgodovinsko ekspertizo o zgodnjih pesmicah Jožefa Štefana, ki je bil menda poleg tega, da je pisal te pesmice, tudi fizik ...

Ampak če pomislim na učne ure, so mi bile gotovo najljubše ure latinščine. Pri profesorici Katji Pavlič Škerjanc je bil ta predmet od vseh šolskih predmetov najbolj živ in tudi najbolj sodoben. Profesorica nam je znala takoj pokazati, da je latinščina nekaj najbolj naravnega na svetu, da brez nje ni mogoče živeti, da jo dihamo na vsakem koraku, da je vpisana v vse, kar mislimo in počnemo, da je nekaj, kar nas je oblikovalo, tudi če mi prej nismo vedeli za to ... Kolikor vem, je bilo leto, ko sem prišel na poljansko gimnazijo, prvo leto, ko so spet uvedli pouk latinščine. Takrat je bilo v Sloveniji in v celotni Jugoslaviji prelomno obdobje, vse se je v vseh pogledih naglo spreminjalo, tudi šolski sistem, in ponovna uvedba latinščine je pomenila korak stran od usmerjenega izobraževanja nazaj h klasični gimnaziji. Spominjam se, kako si je v tistem času naša profesorica tudi v širšem javnem prostoru prizadevala za večjo uveljavitev latinščine v šolskem sistemu.

Ne vem, ali se čisto pravilno spominjam, mogoče je moj spomin kaj preoblikoval, ampak ko pomislim na njene ure, pred mojimi notranjimi očmi sedi kar na svoji mizi in živahno gestikulira, ko

se pogovarja z nami; v njenem govorjenju ni ničesar šolskega, vse je pogovor, ki je enako zanimiv za obe strani. Med razlagami različni nenavadni ekskurzi, spominjam se na primer, kako nam je nekoč razlagala o ločnici, ki poteka med uporabo indoevropskega glagola fukati in arabskega jebati; zvenelo je zabavno, ampak to je takrat postajala nova geopolitična ločnica in v ozračju je bilo čutiti približevanje nevarnih, nemirnih, tudi krvavih časov. Simboli so se spreminjali, nekega dne so iz učilnic začeli odstranjevati Titove slike, pri predmetu Samoupravljanje s temelji marksizma pa smo se učili prilagajanja novi družbeni realnosti, ki so jo takrat evfemično imenovali »tržno gospodarstvo«, dejansko pa je pomenila restavracijo kapitalizma. Samo latinščina je ob vseh spremembah ostajala nekaj trdnega in nespremenljivega ... Kdo je že dejal, da so tako imenovani »mrtvi« jeziki edini nesmrtni jeziki?

Ne, pri Katji Pavlič Škerjanc latinščina nikakor ni bila mrtva. Predstavila nam jo je tako živo, da sem si jo upal uporabljati kot živ jezik, preden sem jo sploh znal dobro brati. Če sem po šoli slovel po tem, da pesnim v latinščini, je bila za to največ zaslužna ali kriva prav naša profesorica, ki me je pri teh poskusih zavzeto spodbujala, čeprav je morala videti, da nisem imel pojma o latinski kvantitativni metriki in sem verzificiral po naglasnem ritmu; mislim, da sem nekoč v latinščini spesnil celo sonet. In če je na nekem šolskem pesniškem večeru Igor Divjak, sedanji urednik spletne revije *Vrabcenarhist*, na vrhu lestve ob plesni spremljavi Sebastijana Cavazze recitiral svojo zanosno »avantgardistično« pesnitev Čisti spondej, ki se je zgledovala po Majakovskem, sem jaz na nekem drugem šolskem pesniškem večeru nastopal s tisto »arheološko« pesmijo o Vespazijanu. Mislim, da je bilo to v okviru latinskega recitacijskega krožka, ki ga je vodila naša profesorica.

Poleg tega krožka pa je imela še druge načrte; najbolj veličasten se mi je zdel načrt ureditve latinske knjižnice, pri katerem sodelovali tudi dijaki. Ob koncu prvega letnika smo se že dogovarjali, da bom ta prostor poslikal; najprej sem razmišljal o velikem prizoru Orfeja in Evridike, nato pa sem se odločil za ikonografijo mučeništva starokrščanske mučenice svete Cecilije; celo poletje sem delal skice, našel sem model za sveto Cecilijo, v neki dolenski vasi sem risal kmečke konje, ki naj bi postali konji rimskih vojakov ... Ampak potem projekt nekako ni bil realiziran. Mogoče se je profesorici zdela zamisel upodobitve mučeništva starokrščanske svetnice za dekoracijo latinske knjižnice preveč krščansko versko blazna.

Sploh je imela na moje risanje svoje poglede. Takoj na začetku prvega letnika sem svoj zvezek za latinščino okrasil z risbami antič-

nih nagrobnikov z barvnimi svinčniki. Ona pa je to samo ošvrknila s pogledom in rekla, da bo po tej logiki v četrtem letniku ves moj zvezek porisan z erotičnimi prizori. Pa ni bil, ker do četrtega letnika sploh nisem prišel. S poljanske gimnazije sem pobegnil po drugem letniku. Poslovil sem se od vsega, kar je bilo tam, samo od profesorice Katje Pavlič Škerjanc ne – ta vez je bila premočna in pregloboka. S profesorico sem ostal povezan še dve leti, kajti na Filozofski fakulteti sem imel pri njej lektorat iz latinščine. Znova vse od začetka in seveda mi je šlo zato toliko bolje. Ampak profesorica je bila do mene še vedno preveč prijazna. Spominjam se zadnjega testa (ali kako se je že temu reklo), ki je obsegal vso latinsko slovnico. Medtem ko smo pisali, je za katedrom brala knjigo Catherine Johns *Sex or Symbol? Erotic Images of Greece and Rome*. Od časa do časa pa se je malo sprehodila med klopmi in ko je stopila k meni, je natančno pregledala vse moje odgovore in mi brez odvečnih besed diskretno namignila, kje naj kaj popravim.

Še vedno imam nekoliko slab občutek, da sem morda zaradi njene prevelike prijaznosti, na katero sem se zanašal, jemal učenje latinščine premalo resno. In še vedno imam ves čas nekje pripravljeno Koprivovo slovnico, da bom šel enkrat spet enkrat sistematično skozi vse tisto, kar bi moral obvladati, in bom tisto res obvladal, da ne bom goljufal – ampak latinščine kar ne morem in ne morem dojemati kot »mrtev« objekt učenja, preveč je z mano kot živ jezik, še več, nekaj najbolj naravnega na svetu, kot nekaj, brez česar ni mogoče živeti, saj jo dihamo na vsakem koraku, saj je vpisana v vse, kar mislimo in počnemo ... Hvala, spoštovana in draga profesorica!

Miklavž Komelj je pesnik, pisatelj in umetnostni zgodovinar.

Vanja Kovač Petersson

AMORE, MORE, ORE, RE

»Vad betyder (sic!)?« Tajnico na kliniki zanima, kaj mislim z napisano opombo. Vpraša me ravno kakšen teden po tem, ko me je David obvestil o nastajajočem bloku tekstov za Škerjančkin jubilej. Primerno, pomislim že v službi, poglej, dober primer, kako latinščino uporabljam danes. Tajnica je vesela razlage, jaz pa, da je vprašala.

Čisto med nami – ob vprašanju po prispevku me je zagrabila panika, iz dveh razlogov. Pišem redko. Svoje zanimanje za ljudi sem skanalizirala v medicino, kar pomeni, da je moj jezik službeno strnjen, konkreten in korekten. Še pišem ne sama, cele dneve samo narekujem, za povrh vsega pa še v germanskem jeziku, švedščini, ki je že pol življenja moj družinski in službeni jezik. Drugi razlog je družba, v kateri se bo prispevek znašel. Moji sošolci so uspešni, celo eminentni na različnih področjih in veliko jih dela z jezikom. Prispevke bodo poslali klasični filologi, filozofi, pesniki, umetniki, pravniki in verjetno kakšen predstojnik inštituta za slovenski jezik. Ampak za ta štiri leta na klasični smeri na Poljanah, za nič manj kot optimalno profesorico Katjo, pogoltnem pridržke.

HIC PORCI COCTI AMBULANT. Z velikimi črkami napisano na tabli. Informativni dan. Razred, kolikor se spomnim, poln. Črnolasa učiteljica z energijo za jedrsko elektrarno nas prepričuje, da vsako besedo že poznamo, oziroma da njen pomen lahko izpeljemo prek znanih besed in izrazov. Ker latinščina ni mrtev jezik, ampak živi in jo najdemo vsepovsod, ne samo v romanskih jezikih, zaradi zgodovinskih razlogov, seljenja, vojn in tržnih izmenjav prav vsepovsod. Se prav spomnim, da je 57 odstotkov angleščine, se pravi germanskega jezika, latinskega izvora? Brez pardona in potrpljenja nam pomaga najti povezave. (*Cockta! Ambulance!*) Žari, ko nam pojasnjuje, kako nam latinščina pride prav kjerkoli, za katerikoli študij. Zgodovinske in kulturne aplikacije za pravni študij, terminologija, predvsem anatomija, za medicino, da o jezikih sploh ne govorimo. Občutek imam, da sem ujeta v orkan, na koncu ure sem kar pretresena in predvsem prepričana, kdor si ne želi gimnazijskih let z latinščino in profesorico Škerjanc, je res bedak – postali bomo eruditi.

Informativni dan in uvod v latinščino je pri meni padel na plodna tla. Kot majhna sem z dedijem, ljubiteljem narave in knjig, hodila na dolge sprehode. Pogovarjala sva se o vsem mogočem, latinskih

izrekov je bilo več, ampak moja otroška glava si je zapomnila predvsem dva. Na prvem mestu *Amore, more, ore, re, iunguntur amicitiae*. Vsake toliko, v procesu odraščanja, sem osupnila nad lepoto matematične natančnosti odštevanja črk, povezane s tako pomenljivim smislom. Spomnim se tudi, kako sva premlevala: *Ibis, redibis, non in bello morieris. Ibis, redibis non, in bello morieris*. Postavljanje vejice popolnoma spremeni pomen. To je bil odgovor, ki ga je mladeniču dal orakelj, ustno in brez vejic, ko je vprašal, če naj gre v vojno. Hmm, prebrisani orakelj, vedno ima prav, se spomnim, da sem mislila.

Ure s Škerjančko so se vedno začele z brezkompromisnim prodorom v razred. Vrata so mahnila narazen, slišal se je odločen korak črnih škornjev s peto in večinoma črno oblečena profesorica je že na poti do table glasno in odločno začela z učno uro. Krožile so govorice, da potrebuje samo nekaj ur spanca, dosti manj kot navadni smrtniki. Govorilo se je tudi, da ima dvojčici. Kar se mi je že takrat zdelo impresivno, je po treh otrocih (nobenih dvojčkih) videti še večji dosežek. Spomnim se prve ure, ko je profesorica razložila etimologijo vseh naših imen. Večinoma so imela pozitivne konotacije (zelo pa mi je bilo žal za osnovnošolskega sošolca Blaža).

Katja nas je peljala v Rim in Pompeje. Na pot smo bili dobro pripravljene in po vrnitvi smo napisali poročilo o poljubni temi z izleta. Moj spis o katedrali v Orvietu je profesorica zadržala na Poljanah, za nagrado pa sem dobila kopijo emonske fibule, ki se je v šatuljici odslej selila z mano kot del moje osebne zgodovine. Tako se je leta 2000 (zaradi tistega *amore*) preselila v Lund in nazadnje lani v Kalmar.

V jeziku še vedno uživam, vsak dan imam priložnost druženja z latinščino. Ta je temelj medicinske geografije, v kateri se gibljem. Zrem v *bulbus oculi dexter* in *sinister* (švedsko *bulb*, slovensko *zrklo*, kar zveni kot pojem iz vogonske poezije), opisujem, kje vidim spremembe in ali so te v očesu *superiorno* ali *temporalno*, včasih *retrolentalno* (prav vsakič se razveselim ritmičnosti besede), do patoloških stanj kot *pseudofacodonesis* in vseh vnetnih *-itiso*v. Vsake toliko se pojavi kakšna bolj redka ptica, čarobna kombinacija kot na primer *fundus flavimaculatus* ali *albipunctatus* – in počutim se kot Dumbledore, ki si jih mrmra v brado. Pošljem se recept za blagi *Oculentum simplex* in se mi zdi, da sem na Bradavičarki; že samo ime bo pomagalo pri zdravljenju, komu ne bi!

Hvaležna sem za štiri leta v klasičnem razredu, ki ga je latinščina nekako definirala, kjer smo imeli srečo s sinergično družbo in z odličnim učiteljskim zborom, s Katjo Škerjanc. V prepletu vsega,

kar nas oblikuje, si ne bi mogla želeti boljših gimnazijskih let. Draga Katja – iz grškega pridevnika καθάρως, »čista«, po drugih virih pa iz Αικατερίνη ali iz Έκατερίνη, mogoče celo iz Έκάτη, grške boginje magije in čarovništva (*sic!*) – *multum te amo!*

Komaj čakam, da bom na dolgih sprehodih latinske izraze delila z vnuki.

*Vanja Kovač Petersson je oftalmologinja
na očesni kliniki v Kalmarju.*

Lucija Krošelj Košec

M

PONIŽNOST IN SKROMNOST

Katjo, svojo nadvse ljubo vzornico, sem prvič srečala neke davne pomladi kot dijakinja tretjega letnika na Poljanah, ko sem oddala prijavnico na latinsko-arheološki tabor v Simonovem zalivu. Par mesecev pozneje, konec vročega avgusta, sem jo tam spoznala kot profesorico latinščine, ki ji je sredi poletne pripeke uspelo očarati počitniško razposajene najstnike, da smo jo odprtih ust in brez besed poslušali, ko je na terasi hotela Delfin tako slikovito aktualizirala latinska besedila, nam pripovedovala o življenju Rimljanov ter njihovih pritiklinah in mimogrede razložila še etimološki izvor latinskih ali grških besed ter kot iz rokava natresla vrsto njihovih naslednic v modernih jezikih. Prevezla je s svojo prezenco in neizmernim žarom, danes bi rekli energijo ali pedagoškim erosom, ki ga je izžarevala ob svoji razlagi. Ta se je skoraj po pravilu vedno končala povsem drugje, kot se je začela, in nam odstirala nov pogled, drugačen način razmišljanja.

Čeprav sem do svoje siceršnje profesorice latinščine (*requiescat in pace*) gojila posebno naklonjenost, sem se v tem tednu v Simonovem zalivu večkrat počutila opeharjeno, ker me na Poljanah ni učila Katja. Nad latinščino sem bila navdušena že prej, a Katja mi je odkrila nove dimenzije in plasti. Ko sem se nekaj let pozneje, po končanem študiju latinščine in francoščine, prijavljala na mesto učitelja pripravnika, nisem niti za hip pomišljala, na katerega od svojih dveh predmetov in h kateremu mentorju naj se prijavim. Pred tem me poučevanje na gimnaziji ni pritegnilo, saj se mi je zdelo, da ne ponuja dovolj izzivov in da začne učitelj hitro stagnirati, ko vendar vsako leto znova ponavlja isto snov. Klasična zmota. A tako pač razmišlja novopečen študent, ki je absorbiral znanje historične fonetike in vseh možnih obdobj rimske in francoske književnosti, prežete s takimi in drugačnimi filozofskimi in družbenimi tokovi, se ukvarjal s teorijo jezika, pa seveda s prevajanjem, in se poglobljaj v preštevilne slovnične podrobnosti. Ne pretiravam, če zapišem, da je šele ob Katji to znanje dobilo pravi smisel, tudi znanje je treba osmisлити. Čemu naj služi? Ali hočem sedeti v kabinetu med knjigami – ali hočem za res lepe, plemenite in uporabne reči navdušiti mlade glave? Odločitev ni bila težka.

Ni pa bila povsem lahka moja učiteljska pot, saj se je začela čisto na dnu. Katja me je v prvi vrsti učila ponižnosti in skromnosti: »Učiteljeva naloga je, da učencu *služi*. Učitelj mora biti tu za učenca, ki ga

potrebuje. Ne za tistega, ki vse zna in zmore brez učitelja.« Najprej Katja in potem Nataša Homar sta me učili, kako je poslanstvo učitelja v tem, da približa in naredi svoj predmet razumljiv kar največjemu krogu učencev. Učitelj naj ne stoji na piedestalu katedra, kjer bi vzvišeno predaval oddaljeni publiki. Naj se pomeša med dijake in stoji z njimi na istem bregu! V tej luči je Katja izumljala vedno nove in nove metode in ponoči, ko je odspala svoje štiri ure, je ustvarjala dragocena gradiva za pouk, ki jih je nesebično delila. Zdelo se mi je, da nenehno raziskuje, kako bi se dalo kaj povedati in razložiti še bolje, še bolj zanimivo in s še manj balasta. Z Natašo se še vedno trudiva hoditi v tej smeri.

Katja ne bi bila, kar je, če se ne bi nenehno poglobljala v ljudi, v odnose, v psihologijo dijakov, staršev in učiteljev. Prav zato je zame erudit v najžlahtnejšem pomenu te besede. Daleč od tega, da bi se omejila zgolj na poglobljanje svojega znanja, ji je uspelo združiti oba svetova. Svet logike, znanja in teorije s svetom čustev, strasti in odnosov. To je najbrž največ, kar lahko kdo naredi. Draga Katja, hvala za vse.

*Lucija Krošelj Košec je profesorica
latinščine na Gimnaziji Poljane.*

Maja Lihtenvalner

AGRICOLA, AGRICOLAE

N

Čeprav je bila profesorica Pavlič ena od učiteljev, ki so imeli odločilen vpliv name v gimnaziji, se iz svojih prvih poljanskih dni sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja spominjam predvsem strogih obrazov in dostojanstvene, avtoritarne držbe stare garde učiteljev, ki so v nas dijaki zbuvali strahospoštovanje, včasih pa tudi samo gol strah. Profesorica Pavlič je bila s svojo mladostjo, sproščenostjo in strastjo do znanja, ki je dobesedno bruhala iz nje, njihovo popolno nasprotje. Bila je ena redkih, če ne edina, ki so v času, ko medpredmetno povezovanje kot koncept še ni obstajalo, lahkotno, tako da se dijaki tega praktično nismo zavedali, v svoje razlage vpletala teme in dognanja z drugih predmetnih področij. Duhamorno memoriranje latinskih besed, sklanjatev, spregatev in neskončnih pravil je znala spremeniti v pravi spektakel; nikoli ni sedela za katedrom, in kadar ni poskakovala pred tablo, se je usedla na klop v prvi vrsti in – bingljaje z nogami in krileč z rokami – razlagala, v katerih angleških besedah lahko prepoznamo koren tega ali onega latinskega izraza, katere civilizacijske standarde dolgujemo starim Rimljanom ali Grkom, ali pa je naredila ekskurz v sociologijo ali politiko in nas s svojo zagnanostjo bezala iz najstniškega pišmevuhovstva. Še vedno se nasmehnem, ko se spomnim, kako je po ogledu kulturnega filma *Društvo mrtvih pesnikov* – preden je mimogrede vsebinsko in motivno razčlenila to filmsko umetnino – na vsesplošno veselje v razredu posnemala angleško latinščino iz prizora, s katerim se film začne. *Agricola, agricolae, agricolae, agricolam ...* Iz filmskega prizora z monotonim recitiranjem latinske sklanjatve, ki naj bi simboliziral rigidnost in odtujenost šolskega sistema, je naredila predstavo s povsem nasprotnim sporočilom: učenje je vir neskončne zabave, čudenja in navdiha.

Maja Lihtenvalner je urednica pri založbi Mladinska knjiga.

Boštjan Narat

PANK LATINŠČINA

Moja zgodba s Poljanami je v prvi vrsti zgodba o zaljubljenostih. Pa ne toliko o tistih, ki jih mlade punce in fantje doživljajo verjetno od pamtiveka v nekem nikoli kasneje ponovljivem sobivanju usodne intenzivnosti in plahe mimobežnosti – te so čudovita obvezna faza življenja, ki pa praviloma ni dolgega veka. Govorim o drugih zaljubljenostih. Da sem prišel na Poljane, sem se moral najprej zaljubiti. Ampak to je druga zgodba, ki sem jo nekoč že povedal.

Tudi izraz zaljubljenost tokrat morda ni pravi. V Katjo nisem bil zaljubljen. Oziroma: vanjo sem bil zaljubljen na podoben način kot v Katarino, Markota, Alberta ... V profesorice in profesorje, ki so me znali očarati s tem, kar so govorili, bili in predstavljali; s tem, kako so učili, nastopali in živeli svoje besede. Očaranost – to je pravi izraz.

Še danes jo vidim. Sedi na katedru, vse v črnem, z mejkapom, ki bi na večini žensk deloval rahlo nenavadno, na njej pa je videti fenomenalno, Nina Hagen latinščine in Patty Smith klasične gimnazije, ki vzneseno skoraj tuli na nas: »Pa kako ne razumete? To je vendar čar latinščine!« In mi jo gledamo in ne razumemo. *De facto* (nekaj latinskega vendarle moram pristaviti) nam ni nič jasno. Ampak – in to je bistveno – hočemo razumeti. Hočemo vedeti, hočemo dojeti, ker če nekdo o nečem govori s toliko strasti in ljubezni, mora biti to nekaj prekleto pomembnega.

Obstajajo profesorice in profesorji. In obstajajo profesorske živali – ljudje, ki so sinonim za pedagoški eros in ki jim je razred najbolj naravno okolje, v katerem vedno znova zablestijo, malo zaradi silovitosti svoje prezence, predvsem pa zaradi moči svoje vsebine. Ni jih veliko in neizmerno so dragoceni. S Katjo nisva bila nikoli sodelavca, ko sem se na Poljane vrnil kot profesor, se je ona poslavljala, in ko sem deset let kasneje sam že v drugo zapuščal poljanske hodnike, sem nekje globoko v sebi dobro vedel, zakaj to počnem: nisem bil profesorska žival, bil sem profesor. In to mi je bilo ob zgledu, ki so mi ga dali nekateri, vključno s Katjo, premalo.

Draga Katja. Hvala ti za leta pank latinščine, za očarljivost in očaranost, za strast in ljubezen, ki si jo na svoj enkratni način delila z nami. In ne vem, če ti to kaj pomeni, ampak zdajle, več kot trideset let po tem, ko sem te spoznal, mi gre ob pisanju teh vrstic malo na jok.

*Boštjan Narat je filozof in zgodovinar,
ki preigrava glasbe iz slovenske ljudske tradicije.*

Katjin D razred (1992–1996)

NAŠA RAZREDNIČARKA

Katja Pavlič Škerjanc je bila naša profesorica latinskega jezika in razredničarka v letih od 1992 do 1996.

Prehod v srednjo šolo prinaša privilegij osebnostnega osamovanja pa tudi novih odgovornosti in izzivov odrasčanja. Pri Katji smo veliko časa namenjali temam, o katerih je koristno, da tudi mladostniki razmišljajo. Pogovori niso bili moralizirajoči, prej sproščujoči in poučni. Dobil si občutek, da te jemlje kot osebo, spoštljivo, sebi enakovredno. Tak odnos nam je bil večini dokaj tuj, saj smo bili drugje vajeni bolj avtoritativnih pedagoških pristopov.

Z njo smo se lahko pogovorili o vsem in vedno je bila pripravljena pomagati. Svoje delo razredničarke je jemala nadvse odgovorno in ga je dopolnjevala tudi z nudenjem učne pomoči pri drugih jezikih, ki so nekaterim povzročali težave.

Latinščina je bila za večino nekaj novega, kar se je kazalo v dodatnih pripravah in potrebnih ponovitvah pri preverjanjih znanja. Usmerjala je naš razvoj v klasično-humanističnem programu, skozi vsa štiri leta. Pri prvi uri pouka je razložila antične pomene naših imen. Nekaj spominov delimo v nadaljevanju.

Poleg učilnice je imela Katja svoj kabinet, kjer je že dišalo po antiki. Tam so potekali bolj resni pogovori, pa tudi priprave na različne popoldanske dogodke z druženjem na šolskih hodnikih ob medenem ali začinjenem vinu. Včasih je *cena Romana* z našo pomočjo nastala kar pri njej doma.

Osnove, naučene pri latinščini, pomagajo razumeti italijanščino. Ena od nas sedaj živi na Rižani pri Dekanih blizu Kopra. »Ko sem se preselila, sem se najprej morala naučiti italijanščine in v skupini začetnikov sem zaradi latinščine razumela skoraj vse, kar je bilo napisano v italijanščini. Najlepši spomin imam na latinske večere, kjer nam je Katja na res lep način približala življenje Rimljanov, tudi tako, da smo okušali različne recepte. Najbolj sem si zapomnila piščanca z medom in rozinami ter obleke, ki smo jih nosili. Tako, da še dandanes poskušam bližnje razveseliti s kakšno antično specialiteto. In nasploh čutim veliko naklonjenost do vsega, kar je povezano z Rimljani; ko gledam film o Asteriksu, se vedno spomnim na gimnazijske čase.«

Bilo je v drugem letniku, menda leta 1994 (Poljanci načeloma neradi računamo, sploh ne toliko nazaj), ko se je del drugega D razreda odločil udeležiti izbirne ekskurzije klasičnega programa v

Rim in Vatikan. Vodila jo je draga razredničarka (mislim, da smo že tedaj zelo cenili to dejstvo), ob podpori Toma Kajfeža, arheologa in profesorja zgodovine. Skupina si je ogledala tudi antične katakombe, do katerih je vodila Via Appia, vse izdatno strokovno podkrepljeno z obilico podatkov. V mrzlem zimskem popoldnevu je delu skupine nekoliko upadla koncentracija in se je v ločeni debati oddaljil od glavnine proti enemu bližnjih grmovij. Spoštovana razredničarka, vajena vseh sort peripetij, je po koncu svojega predavanja odpadnike zlahka izsledila – tudi po morda za spoznanje specifičnem vonju dimnih signalov, ki so se vili iz ne prenzkega sredozemskega grmičevja. Z zavidljivo stopnjo empatije in razumevanja nam je v sebi lastnem slogu odžbrala svoje ter nas z vso avtoriteto, pri kateri nikoli ni umanjalo cinično-humornih elementov, anektirala nazaj k matični skupini. Nikomur še na kraj pameti ni padlo, da ne bi sledil in se znova vživel v doživeto in zavzeto predavanje, ki nas je zaradi iskrivosti in zanimivosti vedno znova prevzelo. Takšnih ne delajo več. So žlahtnega letnika in imajo prav posebno in trajno mesto v dragocenih spominih na gimnazijska leta.

Se je pa kmalu zatem dogodil tudi pripetljaj v Vatikanu, kjer sta na prostranem trgu svetega Petra dve duši slabše prostorske orientacije v nepregledni množici nehote odtavali po svoje, kar je zahtevalo posebno organizirano iskalno akcijo. A to je že druga zgodba.

Ta druga zgodba ima predzgodbo, ki se začne z zlomljenim nosom v kopalnici hotela (ne, ni šlo za krvav obračun, Poljanci smo spore znali reševati z besedami) in nadaljuje v bolnici v Rimu, kjer je skrbna razredničarka lahko v skrajno stresnih okoliščinah povadila svojo na latinščini zgrajeno italijanščino. Nesrečna poškodovanka s prav filmsko povitim nosom in modricami je po štiriindvajseturnem opazovanju dobila zeleno luč za odpust in razredničarka si je čisto narahlo oddahnila (verjetno pa si sama pri sebi prisegla, da ne gre nikoli več na ekskurzijo). Za zadnji dan je bil predviden ogled Vatikanskih muzejev, ki so pravi labirint svetovne umetnosti in kulture. Dijakinja, ki jo je pestila *fractura nasi*, in njena najboljša prijateljica sta se med sprehodom po neskončnih hodnikih, polnih zgodovine, potopili v globoke debate o življenju, vesolju in sploh vsem ter šele pri izhodu opazili, da sošolcev in profesorice ni nikjer. So še zadaj ali že zunaj? Kako jih najti, kje jih sploh iskati v tem labirintu? Danes bi to zagato rešili z enim klicem, takrat pa se je zdelo brezupno. Skupina se zvečer vrača v Slovenijo, sami samcati bosta ostali v večnem mestu, s svojo šepavo latinščino in zlomljenim nosom ... Vdani v usodo sta obsedeli na stopnicah pred Sikstinsko kapelo z krasnim pogledom na trg svetega Petra in ugotavljali, da

je bolje, če se pustita najti, kot da brezglavo letata okoli in izgubita še sami sebe ... ko nenadoma zagledata, da nekje na trgu nekdo besno maha. Bila je taista razredničarka, ki je še zjutraj mislila, da je najhujše mimo – dokler ni izgubila dveh ovčic in z njima nekaj let življenja. Vse ostalo je zgodovina, končajmo to srhljivko tako, ko so se vedno končali testi iz latinščine – z modro mislijo: *Forsan et haec olim meminisse iuvabit*. Draga Katja, radi te imamo!

Utrinke četrtega D 1992–1996 je zbral Niko Okorn, sodelavec društva Romano veseli, ki se zavzema za izboljšanje položaja romskih otrok in mladih.

Gregor Pobežin

TRI VINJETE

Katjo sem nazadnje videl, če se ne motim, na nekem seminarju za učitelje. Težko rečem, kdaj; vsekakor je bilo malce pred letom 2007, ko sem zapustil Gimnazijo Poljane. Toda zelo dobro se spominjam, kdaj sem jo videl prvič in kdaj je name naredila najgloblji vtis. Vsi trije spomini so trdno zvezani tudi z Gimnazijo Poljane. Ker ni bila moja profesorica, pač pa sva tu in tam sodelovala, bo v tem kratkem sestavku kar: Katja.

* * *

Stala je v tisti učilnici št. 27 – v prvem nadstropju, levo od tajništva, kjer je v mojih časih, še preden je učilnica postala teater, poučeval profesor Maher. Stala je na dnu tistega teatra, vsa v črnem – *comme d’habitude* – in žarečih oči; z značilno vihravo potezo si je popravila lase in čez obraz sta ji ušla razočaranje in jeza.

Matematika je, če še niste vedeli, do petega razreda osnovne šole menda eden najljubših predmetov med učenci. Menda potem v šestem razredu nenadoma postane osovražena. Kaj neki je razlog? »Ne vemo,« je odgovorila profesorica matematike, ki je za profesorski zbor izvedla predavanje in delavnico. Sporočilo je bilo še kar zgovorno: najljubši predmet lahko mimogrede postane osovražen. In saj vsi vemo, vrhunskih matematikov je komaj za vzorec.

Zgornje vrste teatra se za sporočilo niso preveč menile. Seminar je bil organiziran, če se prav spominjam, ob zaključni konferenci pred prazniki – koga takrat še brigajo pomembne lekcije.

Tudi latinščina je sprva popularen predmet. A tam nekje proti koncu drugega letnika začne postajati za dijake naporna in vse manj priljubljena – takšna je vsaj moja izkušnja. Iz zgovornih sporočil in pomembnih lekcij bi veljalo v korist tega ranljivega, čudovitega predmeta kaj odnesti.

Jasno, da je bila Katja jezna – prav to je bil njen namen: kaj dobrega odnesti iz predavanja, ki je bilo le na videz trivialno, čeprav ravno njej ni bilo treba nobenih zgovornih sporočil in pomembnih lekcij, usvojila jih je bila že davno pred tistim seminarjem. *Fabula docet*: tudi če je klasičnih filologov le za vzorec, jih je kar nekaj prišlo iz Katjine delavnice talentov – in kar nekaj jih je vrhunskih.

* * *

Sedela je v knjižnici Gimnazije Poljane, kjer sem imel z njo sestanek, preden sem za slaba štiri leta prišel v službo za profesorja latinščine. Moral bi biti praktičen sestanek, a je prerasel v nekaj mnogo večjega, boljšega, plemenitejšega in dragocenega. Ob na videz banalni iztočnici se je razgovorila o praksah nekega psihologa (žal mi je ušlo iz spomina, katerega), kako je zdravil travme mladih, ki jih je na bojišču pohabila vojna. Če je bilo še treba takšne lekcije – želim si delati utvaro, da ne – mi je bila darovana prav tam in takrat. Tisto njeno zavzeto in iskrivo predavanje iz psihologije sem si zapomnil do zadnje besede. Samo nekaj bom ponovil: »Veš, včasih sem cele ure presedela z dijaki, ki so hodili k meni vsi polni dvomov in stisk.« *Pudet dicere eorum dolores* – a nisem si mogel kaj, da se ne bi spomnil na Katjo čisto vsakič, ko so kasneje, ko sem bil razrednik, dijaki hodili k meni.

Nekoliko kasneje sem imel priložnost v živo videti, da tisti psihološki ekskurz ni bila samo retorična lavdacija; ko je prišla na šolo izvest maturitetno preverjanje znanja za svoje (nekdanje!) dijake, se je resnično izkazal ta njen živi čut za tuje stiske. Kako lepo je potolažila ubogega fanta, ki je otrpnil od strahu pred nekim vprašanjem! Škoda, da se vprašanje ne spominjam, spominjam se le podvprašanja: »A si kdaj kaj po britofih hodil?« In potem je vse steklo.

* * *

V poznem poletju leta 1993. Razglednik nad Šebreljsko planoto, Šebreljski vrh, 970 m. S pogledom proti tolminskemu hribovju sem svojemu stricu, klasičnemu filologu Otmarju Črnilogarju, pripovedoval o svoji grenki izkušnji, o oceni maturitetne naloge na temo Ciceronovih *Orationes Verrinae*. Nalogo sem sestavljal pod mentorstvom profesorice Majde Hvala, ki je bila žal zbolela in mi ni mogla pomagati. Potem sem pač tipal. In tipal. Vseeno sem bil na izdelek zelo ponosen: saj je imel vse! Prevod, komentar, pregled literature. Nato pa je nalogo dobila v ocenjevanje Katja, ki je takrat morala postoriti delo dveh profesoric. Pregledala je kritično in pošteno in mi dala oceno *dobro*. Skoraj ni besed, s katerimi bi lahko opisal tedanje razočaranje! Do poznega poletja sem se bil že pomiril, ko sem stricu o vsem tem govoril. Mirno me je med hojo poslušal in nazadnje dejal: »Jaz ti tudi ne bi dal več kakor *dobro*. Katja je ostra in energična in ve, kaj dela. Zaradi nje boš boljši filolog.«

In boljši učitelj. In boljši človek.

Gregor Pobežin je predstojnik Inštituta za kulturno zgodovino ZRC SAZU in izredni profesor Univerze na Primorskem.

Primož Ponikvar

P

VEDRINA V GLASU

Temna očala in prodoren pogled,
pronicijivost in smiseln redosled,
neverjetna vedrina v glasu,
zapis lepote v odraščajočem času.

Učitelj je človek, ne figura,
hitro je minila njena ura,
ko so se vsebine raztezale med nami,
ko se je mladostno zavihtela na kateder
in zabingljala z nogami.

Ključni so tresnili ob zloščeno površino mize,
nobenega uvoda in norenja,
le zdrava komunikacija,
ki nas je v hipu prestavila v spiralo vedoželjnega zrenja.

Ne le poučevati, tudi poslušati
je znala kot le malokdo,
večkrat zavezniško zamahnila z roko,
da nas je pomirila,
nas brez zamere, kujanja venomer bodrila.

Za mlado dušo je bogastvo pravo,
če ji stopi na pot ženska,
ki združuje vrednost, znanje in zabavo.

Primož Ponikvar je prevajalec, leksikograf in pesnik.

Simona Sašek

HITRO

Vpis v prvi letnik srednje šole je že malce meglen spomin, vseeno pa se dobro spominjam tega, da me je sprejela Katja Pavlič Škerjanc in me zelo hitro prepričala, da moram poleg nemščine vzeti latinščino. To je bilo moje prvo srečanje z jezikom, o katerem pred tem nisem vedela ničesar, a me je očaral, ko sem se ga začela učiti. Pa za to ni bila kriva le latinščina sama, pravo lepoto latinščine nam je znala pričarati naša učiteljica latinščine. Njeno poznavanje ne samo jezika, ampak tudi zgodovine in filozofije, nenazadnje pa tudi sodobnega časa me je navdušilo. Po energiji, ki jo je izžarevala v razredu, ji je bilo le malo enakih. Z nami se je resno pogovarjala, znala pa se je tudi pohecati.

Zdaj, ko sem sama učiteljica, pa se kdaj spomnim tudi na še na nekaj drugega, kar jo je poleg prej naštetega naredilo za res dobro učiteljico. Že na začetku nam je rekla, da govori hitro, a bo zato vse povedala trikrat, da nam bo res jasno. In to je tudi delala. Zavedati se svoje pomanjkljivosti in jo priznati, to je po mojem mnenju znak odličnega učitelja.

Simona Sašek je profesorica angleščine na Gimnaziji Poljane.

Brane Senegačnik

ARIADNINA NIT LOGOSA

T

Včasih teče čas hitreje in ker se, kot pravi pregovor, mi spreminjamo z njim, tedaj kar težko prepoznamo same sebe, kakršni smo bili še razmeroma kratko nazaj. Zdaj živimo v takšnem času: svet se preobraža z naglico, ki ji je težko slediti, od najširših kulturnih in političnih okvirov do nadrobnosti vsakdanjega življenja. Jasno je, da ta nenehni vrtinec sprememb zajema tudi humanistiko in pouk klasičnih jezikov, ki so nekoč skozi stoletja predstavljali stabilen stožer humanistične vzgoje. V dinamiki našega časa pa si je težko nazorno priklicati v spomin že atmosfero pred par desetletji, kaj šele oživiti jo za tiste, ki je niso izkusili ...

Kulturno obrobje, na katerem je živela latinščina v času mojih dijaških let, je kljub ideološki neprimernosti ali pa prav zaradi nje imelo na sebi nekaj elitnega; predvsem zaradi spomina starejših generacij mi je predstavljala vrata v nekakšno izgubljeno, a zato tem bolj vabljivo boljšo kulturno resničnost. Iskanje inštruktorja ali inštruktorice za učenje latinščine izven šole je bilo takrat odvisno od srečnih naključij in znanstev staršev, ki jih moja želja po tem jeziku mogoče niti ni pretirano navduševala, a so jo vsekakor podpirali. In tako sem po več kratkotrajnih poskusih prispel k svoji prvi »pravi« učiteljici, k profesorici Katji Pavlič, h Katji, katere mama, profesorica slovenščine, je bila kolegica, najdražja kolegica moje mame.

Na tistih delovnih obiskih v Zeleni jami se je zgodila velika sprememba: latiniteta se je iz napol domišljjskega pojava, spletenega iz pripovedi mojega starega očeta in asociativnih anekdot stricev, spremenila v realnost. In šlo je hitro: od slovničnega skeleta naravnost v živo meso jezika, od jasnih oblik didaktično popreproščenih sestavkov iz starih vadnic v labirinte Ovidijevih *Metamorfoz* v neki hrvaški gimnazijski antologiji ... Dobro se spominjam svojega strahu pred navidez kaotično sintakso verzov, v katerih so si ležale besede obupno vsaksebi, sled smisla, za katero se mi je že zazdelo, da sem jo ujel, pa se je vselej spet zgubila.

A prav tako dobro se spominjam tudi jasnosti, s katero me je učila orientacije po tem poetičnem blodnjaku Katja: lucidni napotki za učinkovito analitično branje in pojasnila o poetičnih in retoričnih figurah so mi zanesljivo razkrivali sintaktične strukture pod površino »šolskih pravil«, počasi pa se je razvijal tudi občutek za gibanje misli, za učinke, ki jih imajo ti »zavoji«, in za lepoto pesniške govorice, ki – kadar je prava – ni samo govorica. Strah se je spreminjal v respekt,

rešpekt v občudovanje. A še bolj kot racionalna analiza je bilo pri tem pomembno navdihujoče zaupanje, ki sem ga čutil brez posebnih besed. Izražal ga je način, na katerega je Katja razlagala snov in pričakovala pozorno sodelovanje: tem bolj so tako delovali ekskurzi v globlje, zahtevnejše teme. Da, tudi opisi študija na Oddelku za klasično filologijo, trezni in duhoviti, realistični, a vselej stimulatívni, so bili impulzi istega zaupanja, ki sem ga vpíjal ob prevajanju heksametrov nesrečne Dedalove zgodbe ...

Mislim, da sem tedaj nezavedno izoblikoval v sebi predstavo o tem, da jezikovno znanje ni obvladovanje, temveč sredstvo za orientacijo. Resnično živega sveta ni mogoče zares obvladati, vzljubimo ga lahko samo, če se znamo v njem orientirati. In tudi »mrtvi« jeziki živijo, ko jih beremo, še zlasti kadar beremo neizčrpano asociativna pesniška besedila. Težko povem, kako dragoceno se mi zdi to spoznanje. S tem pa lahko najbolje povem, kolikšna je moja hvaležnost Katji za iniciacijo v Ovidijev pesniški labirint in za Ariadnino nit logosa, ki mi jo je dala ob vstopu vanj.

Te niti pa niti spremembe časov ne pretrgajo.

*Brane Senegačnik je pesnik in prevajalec,
docent na Oddelku za klasično filologijo in član SAZU.*

Mladen Uhlik

Y

OPORA

Poletje, čas *otiuma*, je kratko obdobje miru, ko se življenje za hip ustavi in se lahko zatečemo k spominom in razmišljanjem. Pred tridesetimi leti sem se kot mulec in zapovrh še begunec iz vojnega Sarajeva po prihodu v Ljubljano vpisal na Poljansko gimnazijo. Kot vse drugo je bila tudi gimnazija še en nov svet v novem okolju, v katerega sem lažje vstopil zahvaljujoč razredničarki Katji Pavlič Škerjanc.

Spomnim se prve ure: pred nami je bila markantna, črno oblečena, duhovita in energična gospa, ki se je močno razlikovala od takratnih naših predstav o dolgočasnih profesorjih. Prvo uro nas ni vzvišeno gledala s katedre, ampak se je živahno sprehajala med nami in se na tak način skušala vsakemu od nas približati. Če se prav spomnim, se je pri vsakem ustavila in mu na zabaven način razložila etimologijo njegovega imena.

Tako se nam je Katja počasi približala in postala svetlejši del našega gimnazijskega življenja. Štiri leta nas je spremljala kot skrbna razredničarka in profesorica latinščine. Tako s človeškega kot s strokovnega vidika ji je uspelo približati svoj predmet in iz latinščine narediti enega izmed najzanimivejših predmetov. Danes lahko rečem, da je bila vsaj zame ena izmed najboljših profesoric na gimnaziji in ena izmed tistih, ki me je res veliko naučila.

Zahvaljujoč Katji sem spoznal, da je za učitelja bistveno široko znanje, ki ga zna prenašati tudi naprej. Za Katjo je bilo učenje in poučevanje veliko pomembnejše od ocenjevanja: spomnim se, da je pri preverjanjih iz latinščine vsak dijak lahko isti test velikokrat ponavljal, dokler znanja ni utrdil in dobil primerne ocene.

Kot odlična učiteljica latinščine mi je Katja privzgojila tudi zanimanje za antično kulturo. Na svojih poznejših potovanjih po nekdanjih antičnih središčih sem si tako vedno zaželel, da bi pred potovanjem lahko slišal njeno predavanje.

Nenazadnje mi je Katja znala vzbuditi zanimanje tudi za strukturo latinščine, kar mi je pri študiju romanskih jezikov še kako koristilo. Še danes imam vtis, da sem se v gimnaziji o slovnici največ naučil prav pri urah latinščine: njej gre zahvala za spoznanje, da je pregibanje besed in raznolikost slovnčnih kategorij nekaj živega in dinamičnega, kar spominja na življenje samo.

Katja je znala na zanimiv način razložiti izvor latinskih besed: živo se spomnim, kako nam je razlagala, da je ime vrhovnega rimskega boga Jupitra povezano z zloženko, sestavljeno iz **djous* 'dan, nebo'

in **pater* 'oče'. Iz njenih živih razlag je bilo očitno, da je svoj predmet imela rada in ga praktično živela.

Ko takole razmišljam, pomislim, da je morda najpomembnejše, da je bila dober in topel človek, in s tem tudi razumevajoča razredničarka. Do nas učencev je imela spoštljiv odnos, obravnavala nas je kot enakovredne sogovornike, nas podpirala in nam tudi, ko smo jo prosili za pomoč, svetovala. Med drugim sem se po pogovoru z njo tudi odločil, da kot študijsko smer izberem ruski jezik, kar je potem zaznamovalo mojo nadaljnjo poklicno pot.

Med študijem sem izvedel, da je Katja prenehala poučevati na Gimnaziji in postala koordinatorica za poučevanje tujih jezikov na Zavodu RS za šolstvo. Ta novica me je sprva malce razžalostila, pomislil sem, da klasični program brez Katje ne more biti več tisto, kar je bil v naših časih. Toda kmalu sem se na srečanjih učiteljev tujih jezikov prepričal, da je njena vloga v izobraževalnem sistemu še pomembnejša. Izobraževalni sistem in ustanove namreč pogosto delujejo inertno, kar pomeni, da je malo ljudi takšnih kot Katja, ki bi se bili pripravljene boriti za nove in boljše učne programe, prenove kurikulumov in uveljavljanje novih učnih metod.

Zelo sem hvaležen za izkušnje, v katerih je imela Katja pomembno vlogo kot človek in profesorica. Če se ozrem nazaj, vidim, da je bila zame v času odraščanja pomembna opora v novem okolju. Vesel sem, da še danes ohranja prijateljske stike.

*Mladen Uhlik je jezikoslovec in izredni profesor
na Oddelku za slovanske jezike FF UL.*

Nadja Vidmar Rukavina

LATINSKA PREDIGRA

Še sedaj ne vem dobro, kako se je iz prvotne zamisli o zabavi presenečenja, ki jo je že pripravljeno in z rezerviranim prostorom ter cateringom skvaril profesoričin kovid, rodila ideja o pisnem obujanju spominov. Ampak ker se urednik, s katerim sva bila sošolca že pri osnovnošolski latinščini, ni dal odgnati z nobenim izgovorom v stilu »imam blokado«, »ne spomnim se ničesar« ali »res nimam časa«, in je potrpežljivo prestavljal rok za oddajo, sem se prepustila nalogi in prevetrila možganske zavoje. Priznam, da s strahom, *verba scripta manent*.

Škerjančka, kot smo jo klicali (in kar je vedela), je profesorica, ki nas je učila mrtvega jezika, kot bi bil živ. V razredu ni nikoli stala pred katedrom, usedla se je na kakšno mizo ali hodila med njimi. Polna energije. Nosila je velika očala s črnim okvirjem, velike ekstravagantne uhane, obvezno rdečo šminko in črna oblačila, bojda zato, ker na poseben način odvajajo toploto in ti ni vroče na soncu, nekaj takega. Priznam, da takrat nisem dobro razumela, profesorica je svojo odločitev podkrepila z argumentom, da črno nosijo Beduini v Afriki in še marsikdo v arabskem svetu. Slišalo se je čudno, ampak sem verjela na besedo – šele zdajle vidim, da je verjetno brala študijo »Why Do Bedouins Wear Black Robes in Hot Deserts«, objavljeno v reviji *Nature* leta 1980, in da je imela kar prav.

Zdelo se mi je namreč, da ve, o čem govori, tudi kadar ni govorila o latinščini. Nekoč smo, ne vem več kako, odprli vprašanje plesa. Profesorica je prostodušno povedala, da ne pleše, ker je ples v bistvu predigra. Pošpegala sem po razredu, za fante se je kar videlo, da nimajo pravega pojma, za kaj sploh gre. Ampak nekaj dni kasneje smo izvedeli, da nas čakajo priprave na maturantsko četvorko v plesni šoli Urška. Kradoma sem se spogledala z dobro prijateljico, s katero sva sedeli skupaj, kasneje je šla študirat medicino in je o človeškem telesu vedela že nekaj več – morali bi videti, kako so se ji zasvetile oči.

Za znanjem si moral v tistih časih pobrskati po knjigah, stvari smo se naučili in si jih zapomnili. Toda učenje latinščine je bilo več kot le predigra za kasnejši študij, bilo je popotnica, tisto besedišče mi je ostalo, tudi občutek lahkotnega učenja drugih romanskih jezikov in latinskih rekov. Za pravnico so prav ti reki čisto praktično znanje, pridobljeno za vse življenje. Kolegi radi poudarijo, v čem je njihov smisel, zgoščene misli, ki so jih formulirali rimski pravni pisci, ti preprosto najboljše pojasnijo določene pravne institute. Včasih opažam, da se

kje vsiljujejo angleška poimenovanja, vendar brez izkušnje tisočletij ne zvenijo enako prepričljivo.

Spominjam se tudi, da smo na profesoričino pobudo v popoldanskih urah priredili pravo rimsko večerjo, s prijateljicami smo izbrale recepte rimskih jedi, ki niso bile preveč zapletene za pripravo, vsaj na prvi pogled ne. Bil je to izziv posebne vrste, Rimljani so uporabljali vrsto močnih začimb, oljčno olje, datlje, orehe, pinjole, fige, skoraj povsod je bil med. V spominu je ostala le z močnimi vonji prepojena mamina kuhinja, jedi pa skorajda niso bile užitne. Bil je poseben občutek, vrnitev v čas Emone.

Ko opaziš, da se vse spreminja, da nehote uporabiš zvezo »v naših časih«, ti postane jasno, da so edina stalnica spremembe. Kar doživiš v obdobju odraščanja, ti pusti svoj pečat, ljudje, ki jih srečaš na poti, te oblikujejo. Za dobre učitelje to velja toliko bolj, vse bolj se zavedaš, koliko jim pravzaprav dolguješ. Ta dolg je nekaj lepega, nekaj, kar ostane in kar te vedno spremlja. Kako so že rekli rimski *iurisconsulti*, pravni veščaki, ki ti dajo s svojo jedrnatostjo misliti še po vseh teh stoletjih? *Debita sequuntur personam debitoris.*

*Nadja Vidmar Rukavina je pravnica in svetovalka
v pravni pisarni Nove Ljubljanske banke.*

Sonja Weiss

DROBNA MUHA

Katja Pavlič Škerjanc je bilo ime, zapisano na urniku, po katerem naj bi peščica dijakov mojega prvega letnika Poljanske gimnazije na klasično-humanistični smeri ločeno obiskovala ure nadaljevalne latinščine. Med temi dijaki sem bila tudi jaz, brucka z oš Prežihovega Voranca, kjer sem zadnja štiri leta obiskovala neobvezni latinski tečaj. Že takrat sem skrivaj sumila, da bom študirala latinščino, čeprav je okolica bolj kot ne pričakovala, da gre za osnovnošolsko muho, kot na primer, da bom pevka ali balerina. Od prve gimnazijske ure latinščine se spomnim predvsem globoke prevzetosti nad dogajanjem. Profesorica je privihrala v razred in nas zasula z vsebinami, ki niso imele kaj dosti opraviti z latinsko slovnico, zato pa tem več s klasično kulturo in izobrazbo ter njenim pomenom za naše mlade dušne brste. V nekem trenutku se je ustavila, nas pogledala in vzkliknila: »Ja, a si boste kaj zapisali?« Hitro smo zaprli usta in odprli zvezke. »Antropomorfni politeizem«, sem si zapisala in ugibala, kaj za vraga je to.

Mislím, da od prvega semestra nisem odnesla kaj dosti (kar se je pokazalo tudi na neznačilno nizkih ocenah – vsaj kar se latinščine tiče). Težko rečem, zakaj, saj sem z veseljem pričakovala vsako uro in uživala v njej. Morda si nisem hotela kvariti izkušnje z učenjem, nalogami in podobnimi trivialnostmi. Šele ko sem ugotovila, da sem za profesorico kar precejšnje razočaranje, sem počasi tudi latinske ure umerila v svojo srednješolsko izkušnjo. Vendar je začetni sum medtem pognal krepke korenine.

Poleg učnih ur imam nadvse dragocene spomine tudi na njene poletne tabore v Simonovem zalivu, kjer smo se gibali med čisto pravimi antičnimi mozaiki, se dotikali ostalin rimskih *domus*, prepevali Katula, plavali nad ostanki valobrana in se urili v metričnem prevajanju. Pri vsem je bila zraven in nas je spodbujala: neutrudna, polna humorja in temperamenta, ki ga pri profesorjih nismo bili vajeni. Ob tem mi pridejo na misel besede, ki si jih ne upam ravno imenovati poezija. Po mojem je sicer literarna zgodovina hudo prikrajšana za poetično težo teh dvovrstičnih »žur«, ki so si – enkrat bolj, drugič manj uspešno – prizadevale za približno enako število zlogov (8) in čim manj prisiljeno rimo. Ob večerih so bolj navdihnjeni dijaki radi kovali verze, ki so skušali zadeti *usijo* tega ali onega posameznika, zato tudi profesorici njeni niso ušli:

Fidel Castro – drobna muha,
ko Škerjančka se razkuha.

Priznam, da analogije s Castrom nisem dobro razumela, a spomnim se, da se je profesorica smejala do solz. Danes, ko sem malo bolj seznanjena s svetovnim dogajanjem, lahko samo pritrdim globoki resnici v zgornjih verzih.

Šele leta pozneje smo bivši dijaki začeli zavedati njenih prizadevanj za uveljavitev in obstoj klasičnih jezikov v sistemu, ki je poznal le castrovske metode in ki v latinščini morda ni videl niti drobne muhe, bolj packo na šipi. Njeni učenci morda niso vsi šli študirat klasične filologije, a vsi, ki jih poznam, so ohranili privrženost antični kulturi in klasičnima jezika ter tiho prepričanje o njuni pomembnosti v slovenskem prostoru. Mislim, da bi vrhunski pedagog težko dosegel več.

Draga profesor Škerjančeva – ker tako smo vas vedno klicali – še na mnoga leta, s hvaležnostjo in najboljšimi željami!

Sonja Weiss (olim Capuder) je prevajalka in docentka na Oddelku za klasično filologijo Univerze v Ljubljani.

Janja Žmavc

JEZIKOVNA OPTIKA

S Katjo sva se prvič srečali leta 1995. Tistega leta sem zaradi neuspeha pri opravljanju izpita iz latinske sintakse izgubila Zoisovo štipendijo in doma so mi rekli, naj nekje poiščem sredstva, da jo bom lahko nadomestila. Na oš Toneta Čufarja v Ljubljani je ravno prenehal učiti latinščino moj kolega Gregor Pobežin, ki mi je prijazno ponudil, če bi prevzela njegove pedagoške obveznosti. Do takrat nisem imela izkušenj z delom v razredu, a sem sprejela izziv in se v tej vlogi našla, saj sem na šoli poučevala vse do leta 2005. oš Toneta Čufarja je bila v času mojih pedagoških začetkov del projekta *Pouk latinščine v osnovni šoli*, ki je skušal revitalizirati in sistemsko urediti pouk latinščine po ukinitvi latinskih razredov in osemletnega učenja latinščine leta 1975. V eksperimentalnem projektu Zavoda RS za šolstvo in pod okriljem Strokovnega sveta RS za vzgojo in izobraževanje je sprva sodelovalo pet šol, še oš Prežihov Voranc in oš Ledina v Ljubljani ter oš Slava Klavora in oš bratov Polančičev v Mariboru, projekt pa je vodila Katja Pavlič Škerjanc, profesorica na Gimnaziji Poljane in tudi že svetovalka na Zavodu za šolstvo. Najprej petletni projekt (1991–95) se je kasneje še podaljševal vse do leta 1999 in za nekaj časa ponovno vnesel v osnovno šolo homogene latinske oddelke. Predvsem pa so v njegovem okviru nastali tudi organizacijski model za poučevanje latinščine v devetletki, posodobljeni učni načrt, vzpostavljeni so bila državna tekmovanja iz latinščine na osnovnošolski ravni in vpeljane številne didaktične posodobitve. Posledično je v tem obdobju število učencev naraslo do številke, ki kasneje nikoli ni bila presežena kljub sistemski ureditvi pouka latinščine v devetletki.

Med profesorji je za nas novince na področju osnovnošolskega poučevanja latinščine posebej skrbela Aleksandra Vesna Pirkmajer Slokan s Prežihovega Voranca, profesorica z bogatimi izkušnjami in izjemnim občutkom za osnovnošolsko didaktiko. Lahko rečem, da me je to obdobje formiralo v pedagoškem smislu in obe omenjeni kolegici sta pri tem imeli zelo pomembno vlogo. Vesna me je naučila premišljeno načrtovati in uresničevati vsebine v razredu, Katja pa s posebnimi očali klasične filologinje suvereno gledati tudi onkraj filologije same.

Pri Katji mi je takoj padlo v oči, da v zvezi s poukom latinščine ni nikoli nastopala v vlogi užaljene apologetinje, ki se nostalgичno ozira v tradicijo. Veliko bolj sem jo videla kot intenzivno premišljevalko in iskalko novih rešitev, četudi smo bili v razmerah, ko

se je osnovnošolska latinščina postavljala na novo in nagovarjala generacije staršev, ki pouka latinščine, ki naj bi ga obiskovali njihovi otroci, niso nujno (več) prepoznavali kot pomembno vsebino. Spretno ubeseden sklic na tradicionalne vrednote bi kaj lahko prinesel uspeh, a Katja v latinščini ni videla predmeta, ki ga je treba *a priori* in zgolj braniti na temeljih tradicije – predstavljala jo je kot nekaj, kar ima samoumevno prostor v izobraževalnem sistemu, kot nekaj, za kar v sodobni slovenski šoli obstaja naravno mesto. Prva mi je dala občutek, da ni treba vedno nastopati le obrambno, da pri našem delu ne gre za anahrono situacijo, podobno odkrivanju nečesa davno zaprašenega, pozabljenega, po krivici pregnanega. Latinščina zanjo ni bila nekaj, kar bi bilo treba oživiti, niti najmanj je ni imela za mrtvo. Kar nekoliko potolažila me je s svojim odnosom, da ni treba vedno za okope – latinščina je preprosto del humanistične tradicije tega kulturnega prostora, zato se ni treba sekirati, kaj se je in bi se lahko z njo zgodilo, z njo je treba predvsem delati tukaj in zdaj, z učenci in dijaki, kajti tam se zgodijo ključni premiki za njen obstoj. Poznala sem kolegice, s katerimi smo sodelovale na drugačen način, kadar je bilo treba braniti položaj klasičnih jezikov v slovenskem izobraževanju, tudi to je bilo zelo dragoceno. Toda Katjin pogum je bil zame nekaj novega – misliti latinščino kot povsem enakovredno kategorijo v kontekstu sodobnega izobraževanja, vse od sistemskih, kadrovskih pa do vsebinsko-didaktičnih vidikov.

O njenem delu v razredu sem marsikaj izvedela od kolegic in kolegov na Oddelku za klasično filologijo. Pripovedovali so mi o fascinantni profesorici na Poljanah – od njenih nekdanjih dijakov in dijakinj nikoli nisem slišala slabe besede, opisovali so jo v superlativih, spoznala sem jo kot močno profesorico, ki pušča vtis. Toda hitro sem ugotovila, da pravzaprav ni samo predana latinistka. Ko se je začela na Zavodu ukvarjati z drugimi projekti – »Obogateno učenje tujega jezika«, »Prenova gimnazije«, vpletena je bila v kup zamisli, ki niso imele nujno veliko z latinščino – sem jo kot učiteljica srečala v drugačni vlogi. Imeli smo vrsto seminarjev s področja profesionalnega razvoja, kjer je Katja pogosto predstavljala konceptualne podlage zlasti z vidika kurikularne prenove in medpredmetnega povezovanja ter je velikokrat imela delavnice za učitelje. Ko s podobno izkušnjo gledam nazaj, je imela stvari vedno zelo dobro pripravljene, njene poglobljene konceptualizacije, sistematično zasnovane z vidikov primerjave in kontrastiranja, brez težav vzdržijo še danes.

Vedno je izhajala iz predpostavke, da je dvom dragocen. Prostor za dvom mora biti, nam je govorila, samo tako je mogoče v šolski prostor pripeljati nekaj novega. Uvajanje novosti danes pogosto

poteka z nekakšne samoumevnostne pozicije, ko se novi pojmi in koncepti učiteljem predstavljajo v nekritični in poenostavljeni obliki receptov za izboljšanje lastne pedagoške prakse. Njene delavnice pa niso bile nikoli take, vedno je imela najprej izčrpno predavanje o tem, zakaj sploh razmišljati o, recimo, kurikularni prenovi, o spreminjanju utečenega načina dela. Ponudila ti je prostor, kjer si lahko stopil iz lastne udobne predstave o rutiniranosti pedagoškega procesa in sploh artikuliral potrebo po njegovi spremembi. Ko ti ustaljeno pozicijo nekdo zamaje, je pogosto prva reakcija strah in to je hitro lahko kontraproduktivno. Mislim, da je to zelo dobro razumela, in vsi moji stiki z njo so pravzaprav spomin na nenehno prevpraševanje. Slutim, da je temeljito naštudirala *captatio benevolentiae* v *Retoriki za Herenija* ali v razpravi *De inventione*, vedela je, da imaš med učitelji in učiteljicami različne publike, ki jih moraš na samem začetku pridobiti – naklonjeno, nenaklonjeno, nezainteresirano, pa publiko, ki vsebine ne pozna dovolj. Prav od tvoje adaptacije nagovora je odvisen uspeh, ali bodo nato tvoji poslušalci sodelovali v procesu (samo) prevpraševanja ali ne. Njeno početje je bilo zelo strateško, hkrati pa nikoli manipulativno.

Drugo stvar, po kateri se je spominjam, danes pri marsikom v pedagoški stroki pogrešam. Mislim, da je v tem pogledu nanjo zelo vplivala dediščina filološkega študija – veliko pozornosti je namreč posvečala vlogi jezika pri učiteljevem razumevanju in delovanju v šolskem polju. Od kod izvira pojem oziroma koncept, katere miselne tradicije ga podpirajo, kako to razumeti v aktualnem kontekstu, kakšne so implikacije za izobraževanje na makro in mikro ravni, kje so jezikovne povezave med navidez nepovezanimi elementi; kot bi na predavanjih izvajala diskurzivno analizo snovi, ki jo je predstavljala. Ostajala je učiteljica jezika, tudi v nejezikovnih predavanjih, ki so govorila recimo o medpredmetnem povezovanju ali kroskurikularnih vsebinah. Upam si trditi, da je bila v tem na Zavodu nekaj posebnega. Vedno je predavala iz jezikovne optike, na problem se je zazrla skozi jezik, na ravni etimologije, prevajanja, rabe. To je bilo morda delno karakterno, delno pa gotovo tudi formacija, ki prihaja iz študija.

Pravzaprav ne razumem, zakaj je niso na ministrstvu bolj intenzivno vključili v svoje delo. Ko danes razmišljam o njej, se mi zdi, da bi morala biti najmanj svetovalka v kabinetu, takšna z bianco pooblastili. Njena predavanja so bila retorično zares dodelana, vključevala so vse strateške elemente, ki jih mora govorec aktivirati, da pri publikli doseže zelen učinek. Ni naključje, da je imela močno podporo na šolah, zelo dobro je sodelovala z vodstvi šol in s profesorji – tudi zato, ker je bil način, kako je stvar predstavljala, načrtno takšen, da ni nikogar ogrožal.

Nikoli ni nastopala s pozicije vednosti, čeprav je bilo iz njenih besed jasno razvidno, da je imela ogromno znanja in je stvari predstavljala z velikim žarom. Z govornim in zapisanim je tako rekoč demonstrirala ABC aristotelskega retoričnega *ethosa* – verodostojnost skozi prikaz praktične modrosti, odkritosti in dobronamernosti.

Še nekaj se mi zdi zelo pomembno. Konceptualizacije, do katerih se je dokopala s študijem tuje literature, je vedno smiselno prenesla v materinščino. Pred seboj imam eno od knjig, pri katerih je sodelovala, *Medpredmetne in kurikularne povezave*, ki ob strokovnih podlagah vsebuje tudi njen »Mali pojmovnik kurikularnih povezav«. Presajanje terminologije se ji je zdelo pomembno in kar je presajala, je poslovenjeno zelo smiselno, a nikakor ne za vsako ceno, tudi v tem je trajna dediščina njenega dela. Ne vem, ali se javnost zaveda, koliko je Katja prispevala na področju sodobnega razvoja slovenske pedagoške terminologije. Tudi to je verjetno posledica njenega značaja, nikoli se ni posebej trudila, da bi bilo njeno ime v ospredju, zelo je verjela v timsko delo – kar je fascinantno, ker je na prvi pogled (vsaj v mojih očeh) bolj individualistka.

Nekoč sem jo ob srečanju vprašala, Katja, kako ste kaj? »Joj,« mi je rekla, »samo po šolah še hodim, toliko delavnic imam.« Res se je razdajala, bila je izredna operativka, veliko je hodila po terenu, pogosto je šla v tujino in nato na delavnicah skozi kritičen razmislek predstavljala pristope in prakse različnih šolskih sistemov. S pedagoškimi izzivi se včasih ukvarjajo tudi ljudje, ki so za spoznanje pretenki v znanju in razumevanju; pri njej si nasprotno videl, da stvari stojijo. Pa ni šlo samo za uvažanje tujih dognanj ali fascinacijo z njimi – šlo je za temeljit študij in premislek. In še nekaj je bistveno, vedno je mislila tudi na didaktično realizacijo pristopov. Njena strokovna predavanja so v sklepnem delu vedno vsebovala konkretne primere didaktičnih uresničitev; danes je to standard, takrat pa še zdaleč ni bil.

Pred časom sem se pogovarjala s kolegico na ministrstvu, ki jo zelo cenim, ena od njenih misli med srečanjem mi ne gre iz glave: »Za pouk jezikov je pri nas najbrž največ naredila Katja Pavlič Škerjanc.«

Janja Žmavc je klasična filologinja in raziskovalka na Pedagoškem inštitutu, kjer se ukvarja z vlogo jezika v vzgoji in izobraževanju.

Aleš Novak

DE GRATITUDINE DISCIPULORUM

Moj pogled skozi goščavo let, ki me deli od gimnazijskih časov, razbere le še posamezne drobce dogodkov, kot bi se mi pred očmi odvrtili prizori iz davno posnetega filma. Ostaja pa še nekaj. Ostaja občutje, ki ga spomin na mojo učiteljico v eni izmed učilnic stare palače Poljanske gimnazije vedno znova prebudi.

Drobci spominskih prebliskov so vedno znova z menoj. Spominjam se, kako je tista drobna postava, odeta v črne odtenke, vedno znova razsvetlila prostor, v katerega je stopila. Spominjam se njene dobre volje, hudomušnega in iskrivo duhovitega humorja. Spominjam se, kako je med svojimi razglabljanji o etimologiji te ali one latinske besede sedela na robu katedra in se tvegano pozibavala v ritmu svojega govorjenja. Spominjam se oblaka močnega parfuma, ki jo je vedno obdajal, kot bi skušal poudariti sij nekoga, ki resnično uživa v svojem delu. Spominjam se, kako mi je oprala glavo, ko sem pokazal nekoliko preveč nezadovoljstva ob slabši oceni pri njenem predmetu. Spominjam se zaupanja, ki nam ga je nam, negodnim najstnikom, znala pokazati, in zaupnosti, ki jo je znala ustvariti med pogovorom. Spominjam se ...

Skozi meglo spominov se kdaj prikradejo daljši prizori. Niz podob iz Simonovega zaliva, kjer smo imeli neko poletje arheološko-latinski tabor, prizori iz zadnjih kulinarčnih priprav na odprtje latinske knjižnice na gimnaziji Poljane, kjer je v zmešnjavi in zmedi med množico dijakov spretno skakala naokoli in urejala še zadnje podrobnosti. Pogovori na šolskih hodnikih, ko je prisluhnila in spodbudila, pohvalila in sočustvovala. Še posebej pa mi ostaja v spominu prizor, ko je moja učiteljica nekega dne v razred prišla skorajda brez glasu. Moj razred ni bil znan po najbolj vzornem vedenju ali pohlevnosti in učitelji so si morali pozornost pogosto priboriti z vpitjem ali ustrahovanjem. Ali z obojim. Igra, ki smo jo sprejemali vsi – tako učitelji kot učenci. In težko priborjena tišina ni nikoli trajala pretirano dolgo. Ko je pred nami stala moja učiteljica s komaj slišnim glasom, je v učilnici do konca šolske ure vladala tišina, kot je nisem slišal ne prej in ne kasneje.

Spomini se počasi izčrpajo in ko želim kopati po drobirju posameznih dogodkov, so ti vedno bolj izmuzljivi in begotni. Tisto, kar ostaja danes, je eno samo veliko občutje, ki ga spomin na učiteljico hipoma prebudi. Občutje, v katerem se mešajo občudovanje, spoštovanje, hvaležnost. *Občudovanje* razuma in znanja.

Naučila nas je spoštljivosti do razuma in znanja, ki ju je tako enkratno poosebljala. A vendar je to storila s tisto samoironijo, ki jo premore le nekdo, za katerega še tako obširno znanje poraja le nova vprašanja, razum pa gradi most do Drugega. *Spoštovanje* do iskrenega in iskrivega pedagoškega etosa, ki mi do danes ostaja nedosegljiv zgled. Učiteljica, ki vzgaja in spodbuja, ne da bi omejevala ali ukalupljala. Učiteljica, ki na učence gleda kot na sogovornike, od katerih se lahko kaj malega nauči tudi sama. In končno, *hvaležnost*. Hvaležnost za odpiranje vrat v svet antike, ki je tako daleč, a vendar venomer blizu vsakdanji izkušnji. Hvaležnost za spoštljivo obravnavanje nadobudnih mladeničev in mladenk kot enakopravnih sogovornikov in odgovornih posameznikov. In hvaležnost za človeško toplino, odprtost in zaupnost, tega je bil deležen vsakdo, ki jo je še tako bežno srečal.

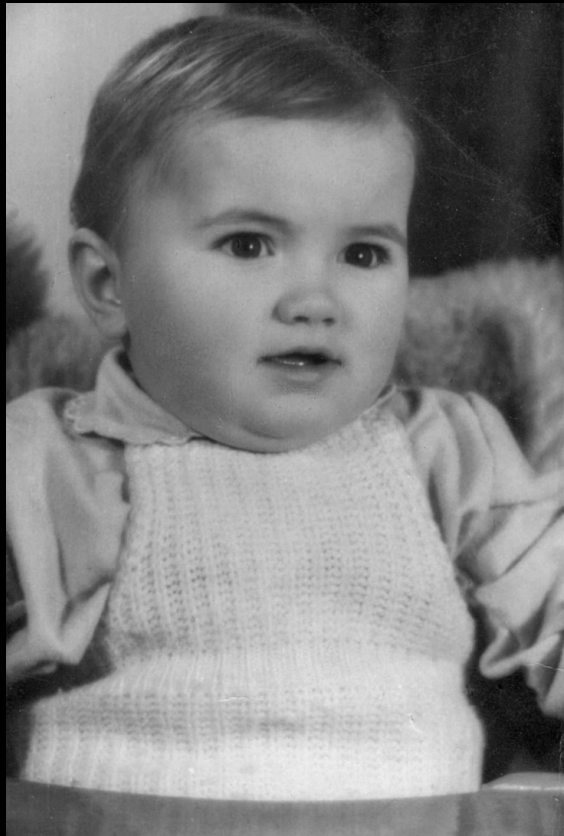
Ko se pogled usmerja iz preteklosti v prihodnost, mi postaja vedno bolj razumljiv sicer enigmatični začetek *Dnevnika cesarja Marka Avrelija*. Meditativne zabeleške, namenjene njemu samemu, prične z nizanjem vrlin in veščin, ki jih je pridobil od drugih. Ob koncu prvega poglavja bralec dobi vtis, da je skorajda ni odlike, ki bi bila lastna stoisškemu cesarju. In res, ob pozornem motrenju se zdi, da nam sopotniki v našem življenju ponujajo drobce in koščke, ki jih v najboljšem primeru sestavimo v končno podobo sebe. Noben košček ni nepomemben. A nekateri so pomembnejši od drugih. Zame so med pomembnejšimi tisti, ki mi jih je prenesla moja učiteljica.

Koščki *znanja*. Tretja deklinacija, ki jo znam še danes, kakšna izjema od pravila, ujeta v kdove kateri možganski vijugi. Pa kakšen etimološki biser, s katerimi nas je zasipala. Do danes, denimo, vem, da latinska beseda *nihil* izvira iz *ne hilom*, niti mrvice, in da so se abstraktni pojmi razvili iz konkretnjših, bolj stvarnih in snovnih. In mnogo več – vedenje o kulturi in civilizaciji, ki se nam danes zdi vedno bolj oddaljena. Koščki, ki gradijo *medsebojne odnose*: sposobnost, da kot učitelji svoje učence vidimo. Jih jemljemo resno, jim izkazujemo spoštovanje in zaupanje ter v njih vidimo sopotnike na isti poti. In končno koščki, ki nas delajo ljudi. *Ljubezen do antike*, ki jo učimo s svojo lastno ljubeznijo do nje ter tako privzgjajamo občudovanje človeškega genija, ki se nam razkriva v davnini, in tvori vez, ki sedanjost s preteklostjo povezuje v eno. Čustvo in čustvovanje.

Občutje. Nekaj, kar sega od človeka do človeka in je urejujoče načelo, ki sestavi in poveže ostale koščke v smiselno celoto.

Imel sem srečo, da sem srečal učiteljico, ki mi je bila sposobna dati vse to. Ostala je hvaležnost in morje spominov. Spomenik, ki je ostal v meni in vseh njenih učencih, morda ni *aere perennius*, trajnejši od bronca, je pa zagotovo *aere pretiosius*, dragocenejši od bronca. Hvala, učiteljica!

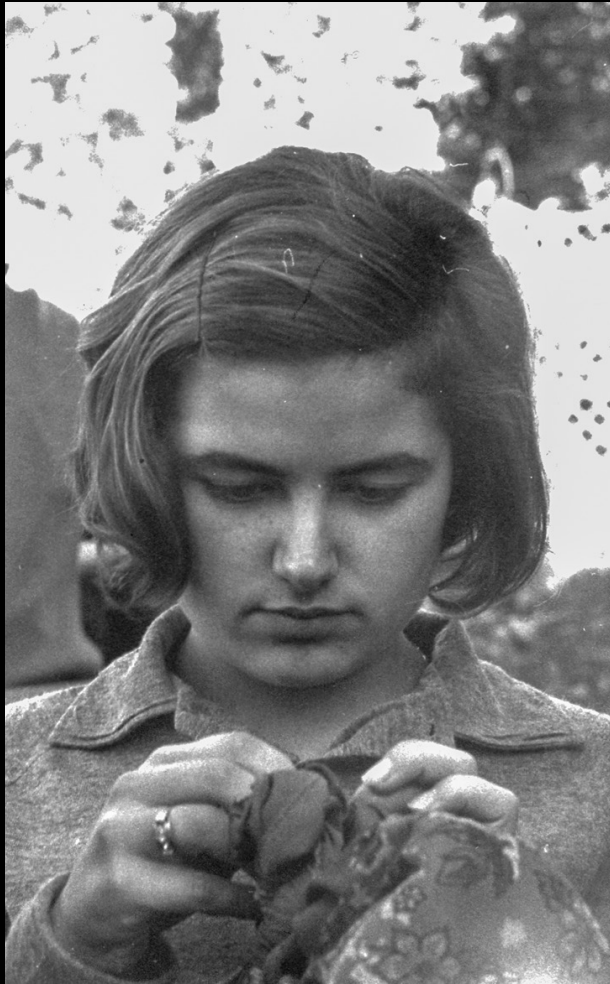
Aleš Novak je docent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

GIMNAZIJA POLJANE
Dijaško klasično
društvo
**DELICIAE
LATINAE**

Član:
(1) redni (2) podporni (3) častni

Priimek in ime: _____

Datum: _____

